

בס"ד. שיחת * י"ט כסלו, ה'תש"כ**.

בלתי מוגה

א. ידוע שישנם שני הפתגמים: "פותחין בברכה"¹, ו"פותחין בדבר מלכות"², ובודאי יכולים לצרפם יחד, עכ"פ בענינים ומאורעות וזמנים מיוחדים.

ובפרט בנוגע לענין כללי כמו י"ט כסלו, שנקרא ע"י רבותינו נשיאינו בשם "חג החגים"³,

— שהרי "חג" בכלל (ועאכו"כ "חג החגים") הוא ענין כללי, כיון שהענינים שבו הם לא רק בו ביום, אלא צריכים להמשיכם בכל הימים הבאים לאחרי זה עד להיו"ט הבא, כמבואר בלקו"ת פ' ברכה' בנוגע להענין ד"יראה כל זכורך"⁴, "כדרך שבא לראות כך בא ליראות"⁵, כפי שהי' בגלוי בזמן הבית, ש"מכל רגל ויו"ט הי' נמשך הביטול (שנעשה ע"י הראי') עד הרגל הבא אחריו" —

הרי בודאי שבענין כזה יש לצרף את שני הענינים ד"פותחין בברכה" ו"פותחין בדבר מלכות".

ב. ובהתאם לכך, יש לפתוח בפרשת הענין ד"י"ט כסלו כפי שנתבארה באגרת הקודש שנכתבה אל כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"י אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, הנשיא שלפניו, וז"ל⁶:

"י"ט כסלו . . החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים לצוקללה"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל".

(6) חגיגה ב, א. וש"נ.

(7) פאקסימיליא מהמכתב נדפס בקונטרס ומעין ע' 17. "היום יום" בתחילתו. וראה גם קובץ ליובאוויטש שנה א' חוברת ה ע' 88 (אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רנט. וש"נ). אגרת קודש זו אשר בה הוכרו על י"ט כסלו בתור ר"ה לחסידות עשתה בשעתה רושם עז בכל תפוצות ישראל, וגם גדולי הדור ההוא כמו הגר"ח מבריסק והגר"ח מווילנא התייחסו לזה בהדרת הכבוד. — ראה קונטרס ומעין שם.

(* תוכן מכמה שיחות — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1252 ואילך.

(** ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-585 אָלבאָני עור. בסמיכות לרָאָטלאַנד ראוד. (1) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בערה (ד"ה פותחין בברכה).

(2) ראה סה"ש תש"ח ע' 224. וש"נ.

(3) ראה אג"ק ח"י ע' רמ. וש"נ.

(4) צח, ב.

(5) משפטים כג, יז.

בתיבות אחדות אלו שבהם נתפרש מהותו של החג, ישנם ב' הענינים ד"פותרחין בדבר מלכות" ו"פותחין בברכה":

"דבר מלכות" — "מאן מלכי רבנן"⁸, ובפרט "רבנן" שאצלם הי' הענין ד"אמר מלכא עקר טורא"⁹, שמסרו את עצמם לעקור מן הרשעים את הענין ש"נדמה להם כהר"¹⁰,

ו"ברכה" — כיון שציווי והוראה של נשיא בישראל הו"ע של ברכה ונתינת כח, הרי "צדיקים דומין לבוראם"¹¹, וכשם ש"אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"¹², אלא "מבקש לפי כחן"¹³, כמו"כ גם נשיא בישראל דורש מכל אחד ונותן לו כפי כחו,

— כדאיתא במדרש¹⁴ בנוגע למשה רבינו, הנשיא הראשון, "ומשה הי' רועה"¹⁵, שבחנו הקב"ה בכך "שהוא יודע לרעות הצאן איש כפי כחו", ש"הי' מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואח"כ מוציא את הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה". ובאופן כזה היתה הנהגת רועי ישראל שבכל דור ודור, ועד לכ"ק מו"ח אדמו"ר בדורנו, שאינו בא בטרוניא, אלא תובע רק מה שיודע שיוכלו לקיים —

כך, שה"דבר מלכות" שבאגרת הקודש הנ"ל הוא גם "ברכה" ונתינת כח "להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה אשר נמשך ביום הזה (שזוה"ע "אור וחיות נפשנו ניתן לנו") .. על כללות השנה .. שיאיר בפנימיות נפשנו" (כהמשך הלשון באגה"ק הנ"ל) — ע"י התורה שהנחילנו אבותינו הקדושים, אשר, "היא היא תורת הבעש"ט ז"ל".

ג. ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל" — ובהקדמה:

אצל נשיאי ישראל בכלל הרי כל דבר הוא בתכלית הזהירות והדיוק, שכן, כשם ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אחד לבטלה"¹⁶, כמו"כ צריכה להיות הנהגתו של יהודי באופן שלא יהיו אצלו ענינים מיותרים, כמו בענין הדיבור, שדיבור מיותר הוא בלתי רצוי (כמבואר

(8) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב
 (9) ראה ב"ב ג, ב.
 (10) סוכה נב, א.
 (11) ב"ר פס"ז, ת. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
 (12) ע"ז ג, סע"א.
 (13) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.
 (14) ראה שמו"ר פ"ב, ב. וראה הגירסא שהובאה במדרש תהלים — הוצאת באבער — מזמור עח (הערה קנב).
 (15) שמות ג, א.
 (16) שבת עז, ב.

ברמב"ם¹⁷), ועד"ז בנוגע למחשבה בטילה, ועאכו"כ בנוגע למעשה בטל, כיון שעיי"ז מבזבו את הכח שניתן לו מהקב"ה על דבר בלתי נצרך, נוסף לכך שעיי"ז יחסר לו בהפעולה בעניני תורה ומצוות.

כלומר: כיון ש"לא ברא (הקב"ה) דבר אחד לבטלה", ניתן לכל אחד מישראל מספר מסויים של כחות וענינים כדי שיוכל למלא שליחותו בעלמא דין, ולכן, כאשר מנצל א' מעניניו שלא לצורך מילוי שליחותו, הרי לא זו בלבד שעושה דבר שאין לו תוכן, אלא עוד זאת, שחסר לו השעה, הענין והכח (המשכת הנפש) שהי' צריך לנצל כדי לפעול בענין של תומ"צ.

וזהו גם תוכן הענין ש"התורה חסה על ממונם של ישראל"¹⁸, כמבואר בתורת החסידות תורת הבעש"ט¹⁹ והרב המגיד²⁰, ש"יש שם ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו, וכשהוא משתמש באותו הכלי .. הוא מתקן הניצוצין .. לכך צריך אדם לחוס על כליו ועל כל דבר שיש לו כו"ם".

והענין בזה:

כאשר דבר מסויים נמצא ברשותו של יהודי, הרי זה סימן שדבר זה שייך אליו, לתכלית בריאתו — "אני נבראתי לשמש את קוניי" (כפסוק המשנה²¹), היינו, שזהו ענין שעל ידו צריך למלא שליחותו.

וכיון שכן, הרי "התורה (מלשון הוראה)²², שהיא המורה-דרך לאדם כיצד להתנהג) חסה על ממונם של ישראל" (ומצד זה נעשה מצוה בתורה לחוס על ממונו של ישראל) — שלא זו בלבד שישנו איסור של בלתי-תשחית, אלא יתירה מזה, שיש לחוס על דבר זה, כיון שיש בו ניצוץ קדושה שצריך לברר ולזכך ולהעלות ולקשר עם אלקות, ואם דבר זה הולך לאיבוד, אזי חסר לו חלק בעבודתו.

ומזה מובן שכל עשיותיו של האדם צריכים להיות ענין של קדושה — שזהו תוכן פס"ד הרמב"ם²³ (והובא בטושו"ע²⁴) "צריך האדם שיכוון לבו וכל מעשיו כולם לידע את השם ברוך הוא בלבד .. נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד .. בכל²⁵ דרכיך דעהו".

22 ראה רד"ק לתהלים יט, ת. גו"א ר"פ בראשית. זח"ג נג, ב.
23 הלי' דעות פ"ג ה"ב"ג.
24 אור"ח סרל"א.
25 משלי ג, ו.

17 בפיהמ"ש לאבות פ"א מ"ז.
18 ר"ה כז, א. וש"נ.
19 כש"ט סרי"ח. צוואת הריב"ש סק"ט.
20 אור"ת סתי"ג (קא, ד ואילך).
21 קידושין בסופה.

ועפ"ז צריך ביאור בכפל הלשון באגה"ק הנ"ל "והיא היא תורת הבעש"ט" (שתי פעמים "היא") — שהרי אם מכל איש ישראל דורשים שלא יהי' דבר אחד לבטלה, ועד ש"התורה חסה כו", עאכ"כ בנוגע לנשמה כללית, ובפרט בענין שניתן לפירסום, הרי בודאי שכל תיבה היא בדיוק, ומזה מובן שגם כפל הלשון "היא היא" הוא בדיוק.

ד. והענין בזה:

ישנו כלל בתורה: "שנה עליו הכתוב — לעכב"²⁶, וכלל זה הוא בהקדש דוקא, משא"כ בחולין הרי גם ענין שנאמר בתורה פעם אחת הוא לעיכובא (כדאיתא בתוספות²⁷ והובא בפוסקים²⁸).

ולכאורה הרי זה לגמרי היפך השכל החיצוני, היפך המושכל הראשון — שעניני הקדש צריכים להיות מדוייקים בתכלית הדיוק, כך, שמספיקה גם אמירה פעם אחת כדי לעכב, ואילו בעניני חול — מהיכא תיתי, אם הוא רוצה הרי זה לעיכובא, ואם אינו רוצה אין זה לעיכובא. וע"ד דוגמא שמצינו חילוק בין אכילת וסעודת שבת לאכילת וסעודת חול, שסעודת שבת יש לה הזמנה וקביעות²⁹, משא"כ סעודת חול — מהיכא תיתי.

וא"כ, הי' צריך להיות הדין להיפך — שדוקא בעניני הקדש יהי' מספיק מש"נ בכתוב פעם אחת?

וכיון שהתורה "היא חכמתכם ובינתכם"³⁰, הרי בודאי שדין התורה שדוקא בעניני הקדש שנה עליו הכתוב לעכב, יש לו הסברה בשכל.

ה. ויש לומר אחת ההסברות בזה:

כללות ענין ה"הקדש" היינו שלוקחים ענין שמצד עצמו הי' יכול להיות חול, ועושים ממנו קודש — כב' הפירושים שבזה³¹: מלשון הבדלה והפרשה, ומלשון קדושה, והיינו, שמפרישים אותו מחולין, ועושים אותו קודש, עי"ז שממשיכים בו אלקות.

ובמובן הרחב — כולל ענין ה"הקדש" את כללות עבודת האדם לעשות מגשמות רוחניות, ורוחניות האמיתית, היינו, שיהי' כלי ודירה לו ית'.

(30) ואתחנן ד, ו.

(31) ראה תניא פמ"ו. אגה"ת פ"י. ובכ"מ.

(26) פסחים סא, סע"א. וש"נ.

(27) ד"ה ואם — מנחות לח, סע"א.

(28) ראה יד מלאכי כלל תרי"ח. ועיין ג"כ

לקח טוב (להגר"י ענגל) כלל ה*.

(29) ראה ביצה ב, ב ובפרש"י.

(* ראה גם מכתב ימי חנוכה שנה זו (אג"ק

ח"ט ע' קיג).

וענין זה הוא למעלה מדרך הטבע:

איתא במדרש³²: "כשברא הקב"ה את העולם גזר ואמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם", "משל למה הדבר דומה, למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא ובני סוריא לא יעלו לרומי", והיינו, שרוחניות (שמים) אינה יכולה לירד למטה לגשמיות, וגשמיות (ארץ) אינה יכולה להתעלות ולהיות רוחניות.

כלומר: מצד הבריאה עצמה, גם כפי ש"עולם על מילואו נברא"³³, קודם החטא — הסדר הוא שכל דבר יכול להתעלות עד לשרשו³⁴, ובמילא, ככל שיתעלה הגשמיות, לא יוכל להיות רוחניות באמת; ועד"ז בנוגע להרוחניות, שאף שיכולה להיות בו ירידה ועד לפילה, הרי ככל שתהי' הירידה למטה, לא יוכל להיות גשמיות, והיינו, לפי שרוחניות וגשמיות הם שני ענינים נפרדים.

ואילו כללות הענין ד"הקדש" — הרי זה רק מצד זה שבשעת מתן תורה "ביטל (הקב"ה) גזירה ראשונה, ואמר התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים", ולא עוד אלא ש"אני המתחיל, שנאמר³⁵ וירד ה' על הר סיני", ועי"ז ניתן הכח ש"התחתונים יעלו לעליונים" — "ואל משה אמר עלה אל ה'"³⁶, ולאחריו גם כל ששים ריבוא מישראל, ועל ידם גם כללות העולם, שנברא בשביל ישראל³⁷, ותכלית שלימותו היתה ב"יום הששי"³⁸, "הששי המיוחד . . ו' בסיון שניתנה בו תורה"³⁹; אבל לולי ביטול הגזירה, לא היתה יכולה להיות מציאות כזו.

וכיון שכללות ענין ההקדש אינו אלא מצד הנתנית-כח מלמעלה — שהרי נוסף לכך ש"הקב"ה עוזרו" במלחמת היצר⁴⁰, הנה גם לאחר נצחון המלחמה צריכה להיות הסרת המחיצה שבין הגשם והרוח כדי שיוכל לעשות מגשמיות רוחניות — אזי הסברא נותנת שיגיעת המטה אינה נוגעת כ"כ, שהרי המטה מצד כחו אינו יכול לבקוע את המחיצה, ואין זה אלא מצד רצונו ובכחו של הקב"ה באופן ד"אני המתחיל", וא"כ, בנוגע לעבודת התחתון — אם יעשה, מוטב, וגם אם לאו, לא נורא ("אָן

32) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.	36) משפטים כד, א.
33) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.	37) ראה ברכות ו, סע"ב. וש"נ. פרש"י
34) ראה סה"מ תרנ"ד ע' ר. תרע"ח ע'	ורמב"ן עה"ת ר"פ בראשית. ובכ"מ.
קסה. תרפ"ט ע' 269. תשי"ג ע' 23. תש"ו ע'	38) בראשית א, לא ובפרש"י. שבת פח, א.
96. ועוד.	39) פרש"י שבת שם.
35) יתרו יט, כ.	40) ראה סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

אחריות"), שכן, אפילו כאשר עושה, הרי העשי' שלו אינה אלא בבחינת נתינת אצבע קטנה, ע"ד סיפור המדרש⁴¹ שהמלאכים אמרו שיתן אצבעו הקטנה עמהם ואז יעלו את האבן לירושלים.

וזהו שבהקדש שנה עליו הכתוב לעכב:

בעניני חולין, היינו, שיהודי ע"י עבודתו אינו עושה אותם לענין של קודש, אלא שבעולם גופא הרי הוא מעלה את הדבר מדרגא לדרגא, שבשביל זה אין צורך בביטול המחיצה — הרי זה דבר הפשוט שכאשר אומרים לו שצריך לעשות דבר מסויים, הרי זה בדוקא (לעיכובא);

אבל בעניני הקדש — כיון שזהו ענין שנעשה מצד הכח שניתן מלמעלה, הנה כאשר הכתוב אומר פעם אחת, עדיין אין ראי' שזהו דבר שאי אפשר בלאו הכי, שהרי בכל אופן נעשה הדבר מצד הכח שלמעלה, ולכן "שנה עליו הכתוב לעכב", שזהו לימוד מיוחד, שאע"פ שסוכ"ס נעשה קדוש מצד זה ש"אני המתחיל", אעפ"כ, מוכרחת להיות עשיית האדם.

ו. עפ"ז יש לבאר גם כפל הלשון באגה"ק הנ"ל — "והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל":

ענינה של תורת הבעש"ט (שנתבארה בתורת חב"ד ע"י רבינו הזקן) — לא ענין חדש ח"ו, אלא פנימיות התורה, דהיינו, הפנימיות של כל התורה כולה — לעשות את העולם כולו ענין של "הקדש", שיהי' "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"⁴² בכל ענין ופרט שישנו בעולם, שזהו ענין שנעשה מצד הנתינת כח מלמעלה, כנ"ל.

ולהעיר, שכללות התגלות נשמת הבעש"ט, ולאחרי כן גם הנשמה חדשה של רבינו הזקן⁴³, הוא ענין שניתן מלמעלה באופן בלתי צפוי כלל: בנוגע לבעש"ט — כידוע שהבעש"ט הי' נסתר אפילו לגבי הצדיקים הנסתרים שבדורו, וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בארוכה בהשיחה דשנת תש"ג⁴⁴, שאפילו לגבי הצדיקים שעבודתם היתה באופן נסתר (ולא בגלוי), היתה עבודתו של הבעש"ט באופן של הסתר בתוך הסתר, עד כדי כך הי' זה שלא בערך להעולם.

ועד"ז לאחרי כן בנוגע לרבינו הזקן — כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בארוכה⁴⁵ אודות אופן העיבור והלידה והחינוך של רבינו הזקן,

(43) ראה סה"ש תש"ה ע' 127 ואילך.

(44) ראה סה"ש תש"ג ע' 152.

(41) קה"ר בתחלתו. וש"נ. וראה גם לעיל

ע' 113.ה. וש"נ.

(42) תרומה כה, ח.

עד כמה היו כל הפרטים שבזה באופן של היפך הגילוי, שכל זה מורה שזהו ענין שבא מצד נתינת כח מלמעלה.

ולכן, כשבאים ליתן הוראה כללית בנוגע ליום כללי בשייכות לתורת הבעש"ט והשפעתה על כללות השנה — מדגישים ש"היא היא תורת הבעש"ט", בבחינת "שנה עליו הכתוב לעכב", היינו, שזהו ענין שהוא לעיכובא.

ז. ויש להוסיף, שענין הנתינת כח מלמעלה (שבכללות ענין הקדשים, שלכן שנה עליו הכתוב לעכב) מודגש גם בפרטי הענינים שנתבארו באגרת הקודש הנ"ל — "החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו":

"החג אשר פדה בשלום נפשנו" — לא רק פדי' סתם, אלא פדי' בשלום, כמ"ש⁴⁵ "פדה בשלום", שענין זה אמר דוד בנוגע למלחמתו עם אנשי אבשלום, שהיתה באופן שגם אנשי אבשלום היו מתפללין שיפלו ביד דוד (כדאיתא בירושלמי⁴⁶), היינו, שהי' אצלם ענין של אתהפכא מן הקצה אל הקצה — שזהו היפך טבע האדם.

ונוסף לזה, הנה פדי' זו ("פדה בשלום נפשנו") היא באופן ש"אור וחיות נפשנו ניתן לנו" — לא רק נתינת הנפש, כחות חיצוניים וכחות פנימיים שבנפש, אלא גם חיות הנפש ואור הנפש, בחינת חי' יחידה שבנפש⁴⁷,

— שזהו ע"ד מזל הנשמה שלמעלה שאינו מתלבש בהגוף באופן של אור פנימי, כידוע הביאור בדברי הגמרא במסכת מגילה⁴⁸ בפירוש הפסוק⁴⁹ "וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם", "וכי מאחר דלא חזו מ"ט אבעיתו, אע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי" — ש"אין הכוונה על מזל ממש, שהרי אין מזל לישראל⁵⁰, אלא הכוונה על הנשמה שלמעלה שאינה מלוכשת בגוף כו"מ⁵¹ —

וענין זה שניתן לנו (לא רק הנפש, אלא) גם חיות הנפש, ויתירה מזה, גם אור הנפש, שיומשכו בגלוי למטה — הוא היפך דרך הטבע.

49) דניאל יו"ד, ז.

50) שבת קנו, א.

51) לקו"ת שה"ש טז, ד. ובכ"מ. וראה גם בהמאמר פ"ה (לעיל ע' 161 ואילך). וש"נ.

45) תהלים נה, יט.

46) סוטה פ"א סוף ה"ח.

47) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשט"ז ס"ב

ואילך (תו"מ חט"ו ס"ע 254 ואילך).

48) ג, א. וש"נ.

ומזה מובן שזהו"ע של נתינת כח מלמעלה לבטל את גדרי הטבע (ע"ד כללות הענין דביטול המחיצה בשעת מ"ת) — שנצחון המלחמה יהי' באופן ד"פדה בשלום", ובנתינת הנפש יתן גם אור וחיות הנפש.

ח. וכל זה "נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כללות השנה .. שיאיר בפנימיות נפשנו",

וכפי שהורונו רבותינו נשיאינו שצריך להמשיך מהכחות הפנימיים אל הכחות הגלויים, והיינו, שלא מספיק שתהי' העבודה בדחילו ורחימו שבתבונות מוחו ותעלומות לבו (כמבואר בתניא⁵²), אלא התכלית היא — "המעשה הוא העיקר"⁵³, למלא שליחותו במחשבה ובדיבור והעיקר במעשה בפועל — לבטל את הגדרים וההגבלות של עניני חול ולעשות מהם קודש,

ועי"ז ממלאים ומשלימים את הכוונה של הבעש"ט, שנתבארה אח"כ ע"י רבינו הזקן והנשיאים שלאחריו, אשר, "היא היא תורת הבעש"ט ז"ל".

* * *

ט. ע"פ האמור לעיל שענינה של תורת הבעש"ט הוא לעשות מכל העולם ענין של הקדש — יש לבאר גם שיטת הבעש"ט בענין השגחה פרטית:

בתורת הבעש"ט יש הסברה ארוכה על הענין דהשגחה פרטית⁵⁴ — שהיא לא רק על מין המדבר, אלא אפילו על מין הדומם, ולא רק על ענינים כלליים, אלא גם על פרטי פרטים, ולא רק על הענין עצמו, אלא גם על האופן כיצד יתבצע הענין.

ועד כדי כך, שפרט זה, באיזה אופן יהי' הענין, אפילו בדומם שאין למטה ממנו — נוגע ומשלים את הרצון העליון, עד לבחי' מחשבה הקדומה דאדם קדמון, שזוהי מדריגה הכי נעלית בקדושה דסדר השתלשלות⁵⁵.

והענין בזה — שגם ענינו של פרט זה הוא שצריך לעשות ממנו הקדש, קדושה.

וכאמור, ענין זה נעשה אמנם עי"ז ש"אני המתחיל, שנאמר וירד

ואילך. וש"נ.

(52) פט"ז.

(55) בארוכה עד"ז — ראה לקו"ד ח"א

(53) אבות פ"א מי"ז.

ליקוט ד' אות ג' (פד, ב) ואילך.

(54) ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט

ה' על הר סיני", אבל, עי"ז נעשה אח"כ "אל משה אמר עלה אל ה'", וכיון ש"בתר רישא גופא אזיל"⁵⁶, לקח משה עמו את כל בני, ובני" לקחו עמהם את העולם כולו — "עד הים האחרון"⁵⁷, כפירוש הספרי⁵⁸ "עד היום האחרון", היינו, עד ביאת משיח, שאז יומשך בגלוי.

י. ועפ"ז יש לבאר עוד ענין בתורת הבעש"ט שמביא רבינו הזקן בשער היחוד והאמונה⁵⁹ בתור ענין עיקרי:

"כתיב⁶⁰ לעולם הוי' דברך נצב בשמים, ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו'⁶¹, תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים. . להחיותם. . כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחזרות למקורן, היו כל השמים אין ואפס ממש. . כמו לפני ששת ימי בראשית ממש", "ועל זה נאמר⁶² ואתה מחי את כולם, אל תקרי מחי אלא מהוה, דהיינו יש מאין"⁶³.

ולהעיר, שאין זה ענין שנתחדש ע"י רבינו הזקן בשער היחוד והאמונה שבתניא, אלא ענין זה נמצא כבר בדברי הרמב"ם — כפי שמצינו בתורת החסידות של רבינו הזקן ובפרט בתורת החסידות של הצמח צדק, שבכמה ענינים מביאים את דברי הרמב"ם:

בהתחלת ספר יד החזקה, בהלכות יסודי התורה⁶⁴ — כותב הרמב"ם: "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות".

וביאור הדברים:

רבינו הזקן מביא בשער היחוד והאמונה⁶³ שישנם אלו "שטועים בדמיונם הכוזב שמדמין מעשה ה' עושה שמים וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף, כי אף שידיו מסולקות הימנו. . הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידי הצורף", וכיון שכן, יכולים לחשוב שכן הוא גם למעלה, שלאחרי ההתהוות לא נוגע יותר הכח המהוה.

וענין זה שולל הרמב"ם בכתבו "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות" — דמ"ש "הוא" כוונתו להכח

56) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב. 57) ברכה לד, ב. 58) הובא בפרש"י עה"פ. 59) בתחלתו. 60) תהלים קיט, פט. 61) בראשית א, ו. 62) נחמי" ט, ו. 63) שם פ"ב. 64) פ"א ה"ב.

המהווה את המציאות, שגם לאחרי שכבר נתהווה המציאות, הנה אם יסתלק הכח המהווה, "הוא אינו מצוי", אזי "אין דבר אחר יכול להמציאות", היינו, שתתבטל המציאות.

יא. וע"פ האמור לעיל שכל עניני הבריאה צריכים לעשותם הקדש, יש לבאר גם את הענין שהכח המהווה צריך להיות תמיד במציאות הנברא, כפי שהוא משתקף בנגלה דתורה (ככל הענינים שבפנימיות התורה⁶⁵) בהחילוק שבין חולין להקדש — ש"יש שאלה בהקדש"⁶⁶:

ובהקדמה — שבהקדש שמצד התולדה שאינו תלוי במעשה בני אדם, כמו בכור שקדוש ממעי אמו, לא שייך ענין של שאלה וחרטה, והיינו, שזהו ע"ד ענין הרוחניות מצד עצמו, שבו לא פעל מ"ת החידוש שנעשה ע"י עבודת האדם; אבל בנוגע להפעולה דעבודת האדם שנתחדשה במ"ת, שהאדם יכול לפעול קדושה בדבר חולין ע"י שמקדיש אותה, באמרו הרי זה הקדש, הרי זו עולה (או הרי עלי כו') — אזי "יש שאלה בהקדש", היינו, שכאשר לאחרי זמן חוזר בו ומתחרט, הרי זה נעשה חולין מעיקרו.

וההסברה בזה:

ישנם ענינים שפעולתם נעשית ברגע העשי', ושוב אי אפשר לשנותם ("עס איז פאַרפּאַלן"); ויש ענינים שפעולתם מתחילה ברגע העשי', אבל גם לאח"ז הרי זה באופן של "פעולה נמשכת"⁶⁷ במשך כל התקופה.

ובנדרו"ד: אם נאמר שפעולת ההקדש שע"י דיבור האדם מסתיימת מיד לאחרי הדיבור, אזי לא הי' יכול לבטלה למחרתו. וראי' לדבר — שבנוגע לפעולות שנעשים ע"י דיבור האדם, יכול לחטוף ("אַריינכאַפּן") ולחזור בו תוך כדי דיבור בלבד, אבל לא לאחרי כן, כשכבר נגמרה פעולת הדיבור.

ועכצ"ל, שפעולת ההקדש שע"י הדיבור היא פעולה נמשכת כל זמן קיום מציאותו, וכיון שהדיבור נמשך כל הזמן, לכן יש שאלה בהקדש, כי זהו עוד יותר מתוך כדי דיבור, כי אם בתוך הדיבור, כי הפעולה (הדיבור) לא נגמרה עדיין⁶⁸.

ומזה מובן, שכיון שתכלית הבריאה היא "ועשו לי מקדש", שכל

65) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 77. ס"ע 89. 67) ראה צפע"נ מהדרו"ת יב, ב. ויש"נ. 68) עיין שו"ת צ"צ חאה"ע סו"ס קכו. 66) ב"ב קכ, ב. רמב"ם הל' נדרים פ"ד רמב"ם הל' מעשה הקרבנות רפט"ו. ואכ"מ. ה"ז.

דבר שבעולם צריכים לעשות ממנו הקדש, הרי כשם שההקדש היא פעולה נמשכת, כך גם הבריאה היא (לא פעולה חד-פעמית שמסתיימת ומתבטלת, אלא) פעולה נמשכת תמיד, ש"דבר הוי" נמצא במציאות הבריאה כל זמן משך קיומה להוות אותה.

יב. ועפ"ז מובן גם הענין ד"שנה עליו הכתוב לעכב" שמצינו בבריאת העולם:

כאשר התורה מספרת אודות בריאת העולם — נאמר תחילה "ויאמר אלקים יהי אור", ואח"כ נאמר "ויהי אור"⁶⁹, וכן בנוגע לכל הנבראים, "ויאמר אלקים יהי גו", "ויהי כן".

ולכאורה, מהו הצורך בכפל הדברים, הרי מספיק לומר רק שנעשו הנבראים, או לומר רק שהקב"ה אמר שיהיו הנבראים, ומובן מאליו שכך ה' בפועל?

אך הענין הוא — שכיון שפנימיות הכוונה היא שהעולם יהי הקדש, צריכה להיות מציאות העולם לפי הגדרים של הקדש, והרי גדר ההקדש הוא שמציאותו וקיומו היא רק כאשר "שנה עליו הכתוב", ולכן, גם כאשר "ויאמר אלקים יהי אור", ובודאי נעשה כן בפועל, יכול להיות שמציאות האור תהי' לפי שעה בלבד, ולאח"ז יתבטל האור ממציאותו, ויחזור להתכלל במקורו ושרשו, והיינו, לפי שכל ענין הקדושה הוא נתינת כח מלמעלה, ואילו המטה הוא ענין של טפל, ולכן, הבריאה מצד עצמה היא בתנועה של רצוא, תשוקה וכליון, להכלל בשרשה ומקורה; וכדי "לעכב", היינו, שהאור יתעכב בכלי, אור בכלי (ועד"ז בנוגע לכל שאר הנבראים) — צריך להיות "שנה עליו הכתוב": "ויהי כן", שעי"ז נעשית מציאות הבריאה באופן של תוקף וחוזק, כדאיתא בירושלמי⁷⁰ על הפסוק⁷¹ "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", שהם חזקים כיום הבראם.

יג. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לבריאת שמים וארץ, "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁷², עולם גדול — כן הוא גם בנוגע ל"עולם קטן זה האדם"⁷³:

לכל לראש ישנו הענין ד"נשמה שנתת בי", וחשיב כל פרטי הדרגות שבזה: "טהורה", "בראתה" "יצרתה" ו"נפחתה"⁷⁴;

(72) שם א, א.

(73) תנחומא פקודי ג. ועוד.

(74) ברכת "אלקי נשמה" (ברכות ס, ב).

(69) בראשית א, ג.

(70) ברכות פ"א ה"א.

(71) בראשית ב, ד.

אך עדיין אין זה מספיק — כי, הנשמה מצד עצמה לא היתה נשאת בגוף, אלא היתה חוזרת ועולה לשרשה ומקורה באופן של כלות הנפש, ע"ד מ"ש⁷⁵ "בקרבתם לפני ה' גו",

ולכן, צריך להיות תוספת כח מלמעלה — "שנה עליו הכתוב לעכב" — שזהו הענין ד"אתה משמרה בקרבי", וע"ד מארז"ל⁷⁶ "על כרחך אתה חי", היינו, שישנו ההכרח מלמעלה שמשמר את הנשמה בתוך הגוף.

וזוהי גם ההדגשה בתורת החסידות שצריכה להיות העבודה למטה עם הגוף דוקא, כפי שמפרש הבעש"ט⁷⁷ מ"ש⁷⁸ "עזוב תעזוב עמו", שהעבודה היא לברר את הגוף ולזככו, ולא לשברו ע"י סיגופים ותעניות.

ועל זה אומרים "היא היא תורת הבעש"ט ז"ל", ב"פ היא — "שנה עליו הכתוב לעכב" — שצריך לעכב את האור בהכלי, ודוקא האור והכלי יחדיו ממשיכים תוספת ברכה מלמעלה, ע"ד מ"ש⁷⁹ "זכור ונקבה ברא אותם (ואז) ויברך אותם אלקים גו' פרו ורבו ומלאו את הארץ".

וזוהי מה שנתגלה ע"י תורת החסידות, עי"ז ש"פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו" — להמשיך את האור והחיות למטה, במעשה בפועל, למטה מעשרה טפחים, עד לענינים דממונם של ישראל וחלקו בעולם, באופן של עיכוב האורות בכלים, ולעשות מכל הענינים מקדש לו ית'.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "רחמנא דעני"].

* * *

יד. כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם בהתוועדות די"ט כסלו⁸⁰ אודות המנהג בראש השנה — ששייך לי"ט כסלו, כנ"ל מאגרת הקודש של אביו כ"ק אדנ"ע ש"היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח":

תיכף לאחר תפלת ערבית אומר כל אחד לחבירו: "גוט יום טוב, לשנה טובה תכתב ותחתם".

ואע"פ שכאשר באים מתפלת ערבית דר"ה נמצאים בתנועה של שברון לב ("מ'איז צובראָכץ באַ זיך"), וכידוע⁸¹ מנהג רבותינו נשיאינו

(79) בראשית א, כז-כח.

(80) שיחת י"ט כסלו תש"ד בתחלתה

(סה"ש תש"ד ס"ע 47 ואילך).

(81) ראה סה"ש תש"א ע' 27.

(75) ר"פ אחרי. וראה אוה"ח עה"פ.

(76) אבות ספ"ד.

(77) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א.

וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(78) משפטים כג, ה.

שבתפלת ערבית בליל ראשון דר"ה היו מאריכים ביותר בבכיות גדולות, אעפ"כ, הדבר הראשון שעושים מיד לאחרי התפלה הרי זה קשור עם טובתו של יהודי, שתהי' לו כתיבה וחתימה טובה.

וזהו גם שאהבת ישראל היא מהיסודות העיקריים דתורת הבעש"ט — כידוע הפתגם שאמר הבעש"ט⁸², שלפעמים יורדת נשמה למטה בעוה"ז על משך שבעים-שמונים שנה, וכדאי הדבר, כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות ובפרט ברוחניות.

טו. זהו גם הביאור בסיפור נוסף שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר ג"כ בהתוועדות די"ט כסלו⁸³:

כ"ק אדנ"ע סיפר ששמע מאביו, אדמו"ר מהר"ש, ששמע מאביו, הצמח צדק: בשנת תקס"ט היתה אצל הסבא — רבינו הזקן — יום-טוב שמח.

— כשהיו אומרים "יום טוב" סתם, היו יודעים שהכוונה היא לי"ט כסלו.

הסבא (רבינו הזקן) קרא לבניו, אדמו"ר האמצעי, הר"ר חיים אברהם והר"ר משה, וגם אני (סיפר הצ"צ) הייתי נוכח, וכישבו אצל השולחן כשראשו נשען על שתי ידיו, שאל אותם, מהו החילוק בין "משכיל" ל"עובד". בתחילה השיב אדמו"ר האמצעי, אח"כ ר' חיים אברהם, ואח"כ ר' משה.

ואמר רבינו הזקן: זהו החילוק בין "משכיל" ל"עובד" בבריאה, יצירה ועשי', אבל מהו החילוק בין "משכיל" ל"עובד" באצילות? וביאר בעצמו, שהחילוק הוא — אם יש געשמאק בציצית, או שיש געשמאק בעשיית טובה ליהודי.

טז. ובהקדמה:

עולם האצילות נקרא בספרי קבלה בשם "עולם האחדות", על יסוד מאמר התקו"ז⁸⁴ שבעולם האצילות "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד", כך, שאין שם מאומה מלבד אלקות.

אבל, יהודי בעבודתו, יכול להיות גם בעולם האצילות — לא רק כפי שנשמתו היא בלא גוף, אלא גם בהיותו נשמה בגוף.

(82) ראה כתר שם טוב בהוספות סר"ט. שיחת י"ט כסלו תרח"צ ס"ג (סה"ש תרח"צ ע' 250).
 (84) בהקדמה (ג, סע"ב).

וראי' לדבר — מנוסח ברכות השחר שתיקנו אנשי כנסת הגדולה עבור כל אחד מישראל, כולל גם פשוט שבפשוטים, שמחוייב באמירת ברכות השחר: "נשמה שנתת בי טהורה היא", עוד לפני ולמעלה מהמדריגה ד"אתה בראתה", והיינו, שאצל כל אחד מישראל יש נשמה שהיא למעלה מעולם הבריאה — נשמה דאצילות⁸⁵, וכיון שנשמה זו נמצאת בו, הרי מובן, שע"י השתדלות ויגיעה, "יגיעת ומצאת"⁸⁶, יכול להמשיכה שתהי' אצלו בגלוי.

וע"ד מ"ש בזהר פ' משפטים⁸⁷ "זכה בר נש כו' זכה יתיר וכו'" — ככל פרטי המדריגות שנימנו שם, ועד ש"יהבין לי' בריתא דמלכא", שזהו בחי' נשמה דאצילות.

וכל זה — אפילו בהיותו למטה, ובהתעסקותו בענינים גשמיים, ועד שמתעסק עם אינו-יהודי — כדמוכח מדיבורו של משה רבינו עם פרעה מלך מצרים, שהרי פרעה הי' מג' קליפות הטמאות לגמרי, שלמטה אפילו מעולם העשי' (לא רק הרוחני, אלא גם) הגשמי והחומרי, ואילו משה רבינו הי' נשמה דאצילות, וכדאיתא באגה"ק⁸⁸ (בסוף ספר התניא) שאפילו כפי שירדה למטה היתה נשמה דאצילות, ואעפ"כ היו מדברים זה עם זה⁸⁹. ונמצא, שגם בארץ מצרים, "ערות הארץ"⁹⁰, יכול יהודי להיות בעולם האצילות בגלוי!

ולאחרי מ"ת הרי זה שייך (לא רק אצל משה רבינו, אלא גם) אצל כל אחד מישראל, כנ"ל מנוסח ברכות השחר: "נשמה שנתת בי טהורה היא", למעלה מבחי' "אתה בראתה", וכיון שנוסח זה בא באמירה בדיבור, הרי מוכח, שזהו ענין שבא בגילוי, דאל"כ, הי' נשאר במחשבה באופן של העלם.

וע"י הנשמה דאצילות, ששם "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד", ונקרא עולם האחדות — ביכולת כל אחד מישראל לפעול בחלקו בעולם, ולמלא את הכוונה העליונה, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

וזהו ענינה של תורת החסידות — החל מר"ה לחסידות, וממנו נמשך כח על כל השנה כולה — לגלות זאת אצל כל אחד מישראל. ובענין זה — אופן העבודה של כל אחד מישראל בעמדו בתכלית

85 ראה לקו"ת פ' ראה כז, א. כח, סע"ג. 89 ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד המשך תרס"ו ע' תעב. ע' תפה ואילך. ועוד. ס"ה (תו"מ חכ"ד ע' 255). וש"נ.
86 מגילה ו, ריש ע"ב. 90 מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר
87 ח"ב צד, ב. פ"א, ד.
88 ס"כ (קל, א).

העילוי, שבהיותו למטה נמצא הוא בעולם האצילות — ישנו החילוק שבין "משכיל" ל"עובד",

— ע"ד החילוק שבין "משכיל" ל"עובד" בעולם העשי, שנשתלשל מהחילוק שבין "משכיל" ל"עובד" בעולם האצילות, ככל הענינים שבעולם העשי, שישנם תחילה בעולם האצילות, ומשם נשתלשלו למטה — והחילוק הוא — אם יש געשמאָק בציצה, או שיש געשמאָק בעשיית טובה ליהודי.

יז. והענין בזה:

בנוגע לציצית — איתא בזהר⁹¹ שזהו ענין המרכבה שיש בה ד' קצוות, ד' רגלים, ודוגמתה היא הטלית שיש בה ד' כנפות, שאז חייבת במצות ציצית.

וענין המרכבה הוא — שאינו מציאות לעצמו, וכל ענינו הוא הביטול אל הרוכב עליו, כדי שעיי"ז יוכל הרוכב להגיע למקום כזה שלולי המרכבה לא הי' יכול להגיע לשם, ועד"ז למעלה — שהרי "למעשה ידיך תכסוף"⁹², שלכן עבודה צורך גבוה⁹³, וכדרשת חז"ל שהקב"ה אמר למשה "הי' לך לעזרני", "מיד אמר לו ועתה"⁹⁴ יגדל נא כח אדניי"⁹⁵, שכן, "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה. . ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום כביכול מתישין כח גדול של מעלה, דכתיב⁹⁶ צור ילדך תשי"⁹⁷.

ומזה מובן, שהענין של געשמאָק בציצה (כפי שהוא בעולם האצילות, גם בהיותו בעולם העשי) הוא — שאינו מציאות לעצמו כלל, וכל עבודתו היא באופן של רצוא ותשוקה שעל ידו יתמלא רצונו של הרוכב.

כלומר: אע"פ שענינה של מצות ציצית בפשטות שעל ידה נעשה המשכת חוט מהמקיף העליון⁹⁸, אבל אעפ"כ, הפעולה שנעשית עיי"ז הו"ע ה"תכלת", מלשון תכלה וכליון⁹⁹, שזהו ענין המרכבה, שאינו מציאות לעצמו, אלא עומד בתשוקה לעלות מלמטה למעלה.

(91) ראה תקו"ז ת"י (כה, סע"ב ואילך).

(92) איוב יד, טו.

(93) ראה של"ה שער הגדול (כט, ב

ואילך). עבוה"ק חלק העבודה בתחלתו.

(94) שלח יד, יז.

(95) שבת פט, א.

(96) האזינו לב, יח.

(97) איכ"ר פ"א, לג.

(98) סידור (עם דא"ח) שער הציצית ד, ב.

אמרי בינה שער הציצית ב, ב.

(99) סידור שם.

ואילו ה"געשמאָק" בעשיית טובה ליהודי הוא — לא ענין של רצוא מלמטה למעלה, אלא להיפך — המשכה מלמעלה למטה, דכיון שהוא עושה טובה להזולת, הרי מוכח שהזולת חסר בערכו (מטה), ואילו הוא זה שיכול למלא את החסרון של הזולת (מעלה).

וזהו שמצינו בגמרא¹⁰⁰ "דמלאכא אשכחי' לרב קטינא דמיכסי סדינא (דלא הוה לי' ציצית .. משום כסות לילה), אמר לי' .. ציצית של תכלת מה תהא עלי' וכו'", והיינו, שהקפידא על כך שיהודי אינו להוט כ"כ ("יאָגט זיך ניט") להדר במצות ציצית היא מצד מלאך — כי, העבודה של מלאכים היא שעומדים ברצוא לעלות מלמטה למעלה (ורק כאשר שולחים אותם באיזו שליחות אזי ענינם הוא שעל ידם יתמלא רצון העליון, אבל לאחרי שמילאו השליחות חוזרים הם לתנועת הרצוא); משא"כ קטינא הי' ענינו לעשות טובה ליהודי (המשכה מלמעלה למטה), ורק מצד הקפידא שלמעלה הי' אצלו גם ההשתדלות וההידור בציצית.

וזהו גם כללות החילוק שבין מוחין (ענינו של "משכיל") למדות (ענינו של "עובד", שהרי המדות הם התחלת ענין המעשה) — שענין המוחין הוא באופן של הבדלה ("אָפּגעטראָגן") והתעסקות עם עצמו, ואילו ענין המדות הוא להשפיע ולהמשיך לזה שלמטה הימנו.

יח. והחידוש שפעלה תורת החסידות הוא בחיבור שני הענינים

יחדיו:

נשיאי החסידות היו מונחים בענינים העמוקים ביותר שבפנימיות התורה, ובפרט שהוצרכו להמשיכם בחכמה בינה דעת; וביחד עם זה, הדגישו את גודל העילוי שבעשיית טובה ליהודי בגשמיות או ברוחניות, כפתגם הבעש"ט הנ"ל¹⁰¹.

וכידוע גם מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰² אודות המסירת נפש של רבינו הזקן — שהי' צריך לנתק את עצמו ("אָפּרייסן זיך") מהדביקות באלקות, ולהוריד את עצמו לעשות טובה ליהודי כפשוטו.

וזהו גם מה שמצינו¹⁰³ אודות הבעש"ט ש"התפלל כמה תפלות והתענה תעניתים שיוכל להשיב לשואלו דבר בעת עליית נשמתו" — דלכאורה אינו מובן: למה הוצרך הבעש"ט שיהיו ב' הענינים ביחד, שיוכל להשיב לשואלו דבר בעת עליית נשמתו", הרי אפשר שעליית

102) שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ג (לקו"ד

ח"א מה, א).

103) תו"ח ס"פ ויהי.

100) מנחות מא, א (ובפרש"י).

101) ראה גם תו"מ ח"ז ס"ע 136. ח"ח

ס"ע 30. ח"י ס"ע 259. לעיל ע' 155.

נשמתו תהי' בזמן בפ"ע, והמענה לשואלו יהי' בזמן בפ"ע? — אך הענין הוא, שהנקודה ותכלית העילוי דתורת הבעש"ט שיהי' היחוד העליון באופן שכפי שנמצאים בעולם האצילות יהי' געשמאק בעשיית טובה ליהודי.

יט. וענין זה מודגש גם באגרת הקודש הנ"ל אודות ענינו של י"ט כסלו:

ענינו של "החג אשר פדה בשלום נפשנו" קשור גם עם ענין הצדקה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק¹⁰⁴ שהענין ד"פדה בשלום נפשי" נעשה ע"י הצדקה שנקראת שלום, והרי ענין הצדקה הוא עשיית טובה ליהודי, אע"פ שבשעת מעשה הי' יכול להיות מונח בענינים נעלים ביותר. וענין זה "הנחילנו אבותינו הקדושים" (כמ"ש באגה"ק הנ"ל), היינו, שניתן לכולנו בירושה, והרי בענין הירושה לא נוגע מעמדו ומצבו של הירוש או עבודתו ויגיעתו, אלא להיותו "ירוש" הרי הוא בעה"ב על הירושה.

אמנם, כדי לנצל זאת באופן שיבוא בפועל ממש, הנה בשביל זה צריכה להיות עבודת האדם, ובאופן ד"שנה", שני פעמים, ע"ד מ"ש "עזוב תעזוב עמו", ב"פ,

והרי הכוונה בזה היא "אפילו מאה פעמים" (כדרשת רז"ל בכגון-דא¹⁰⁵, וכפי שמביא גם רבינו הזקן באגה"ק¹⁰⁶), והפירוש ד"מאה פעמים" הוא כדברי הרבי שצריך להמשיך זאת בכל עשר כחות הנפש כפי שהם בהתרחבות והתפשטות, שכל כח כלול מעשר, שאז מספרם מאה, ושם נעשה "עמו" — ביחד עם אלקות, וביחד עם רבותינו נשיאינו, באופן דכולא חד.

* * *

כ. בעשיית טובה ליהודי ישנם שני אופנים — בגשמיות או ברוחניות (כפתגם הבעש"ט הנ"ל); אך ישנו ענין שמחבר שניהם יחד¹⁰⁷ — שזהו ענין התורה:

איתא בגמרא במסכת סנהדרין¹⁰⁸: "כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה", והרי מהענין ד"פמליא של מעלה ופמליא של מטה" נעשה למטה הענין דרוחניות וגשמיות.

(107) ע"ד האמור לעיל (ס"א) בענין "פותחין בדבר מלכות" ו"פותחין בברכה".
(108) צט, ב.

(104) ס"ד.
(105) ב"מ לא, א.
(106) ס"ב. קר"א קסב, ב.

וזהו גם הענין דב"פ שלום, "שלום שלום לרחוק ולקרוב"¹⁰⁹ — "קרוב" הו"ע הרוחניות, שמצד עצמו הוא בקירוב לאלקות, "השמים שמים לה"¹¹⁰, ו"רחוק" הו"ע הגשמיות, שמצד עצמו הוא בריחוק מאלקות, כיון שישנה ה"גזירה" ש"בני סוריא לא יעלו לרומי"; והשלום ביניהם נעשה ע"י התורה, שזהו שבמ"ת בטלה הגזירה, כמ"ש "וירד ה' על הר סיני" "ואל משה אמר עלה אל ה'", כיון שזהו ענינה של התורה. וכפי שפוסק הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה (מספרי¹¹¹) ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר¹¹² דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום". [וע"ד כללות הענין ד"עזוב תעזוב עמו" — שהעבודה צריכה להיות יחד עם הגוף, והיינו, שתמורת זה שמצד עצמו הרי הוא "חמור שונאך", נעשית העבודה "עמו", ושניהם יחדיו ממלאים את הרצון העליון]. ומזה מובן שיש אופן של עשיית טובה ליהודי (לא רק בגשמיות או ברוחניות, אלא) בגשמיות וברוחניות גם יחד — עי"ז שלומדים עמו תורה, וע"ד מארז"ל¹¹³ ש"אביו הביאו לעולם הזה (גשמיות), ורבו שלמדו חכמה מביאו (הן לחיי העולם הזה, והן) לחיי העולם הבא" (גשמיות ורוחניות גם יחד).

כא. וזהו הטעם שנוסף על עשיית טובה ליהודי בגשמיות כפשוטו, מדגישה תורת הבעש"ט, תורת החסידות בכלל ותורת חסידות חב"ד בפרט, את ההתעסקות בהתפשטות פנימיות התורה באופן של הפצה — "יפוצו מעינותיך חוצה" (כדלקמן סכ"ב).

והענין בזה:

נתבאר לעיל (סי"ח) שתכלית הענין דעשיית טובה ליהודי היא גם כאשר נמצאים בעולם האצילות.

ומזה מובן גם בנוגע לעשיית טובה ליהודי עי"ז שלומדים עמו תורה — שכפי שהענין הוא בעולם האצילות, הרי זה פנימיות התורה, חלק הסוד שבתורה, כידוע¹¹⁴ בענין ד' החלקים שבתורה, פשט רמז דרוש וסוד, שענינו של חלק הסוד כפי שהוא בעולמות הוא עולם האצילות. וכיון שעולם האצילות הוא למעלה ממדידות והגבלות,

(112) משלי ג, יז.

(113) ב"מ לג, א.

(114) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36

הערה 57.

(109) ישע"י נז, יט.

(110) תהלים קטו, טז.

(111) נשא ו, כו. וראה לקו"ש ח"ח ע'

349 ואילך. וש"נ.

— שהרי מדידות והגבלות מתחילים למטה מהפרסא והמסך כו', ששם מתחיל ענין הבריאה בגדרים של קצוות כו', משא"כ בעולם האצילות שנקרא עולם האחדות, שאין בו חילוקים ולא שייך בו התחלקות, כולל גם ענין המדידה וההגבלה, ומזה מובן, שכל הענינים שבעולם האצילות הם ללא מדידות וללא הגבלות, שלכן יכולים הם להמצא בעולם כזה שנקרא עולם האחדות —

הרי מובן הטעם שדוקא פנימיות התורה, חלק הסוד שבתורה (שכנגד עולם האצילות), צריך להיות שלא במדידה והגבלה דוקא — באופן של הפצה ("יפוצו"), הרבה יותר מאשר לימוד והשפעה ע"ד הרגיל, שלכן נקרא בלשון הקודש בשם "הפצה".

וכיון שפנימיות התורה היא חלק מתורה שבעל־פה, שגדר לימודה צריך להיות בהבנה והשגה דוקא (כפס"ד המג"א¹¹⁵), הרי מובן שגם התפשטות והפצת פנימיות התורה צריכה להיות באופן של הבנה והשגה, כפי שמלובשת במוח הגשמי, באופן ששייך גם לשכל של נפש הבהמית.

כב. וזהו גם מ"ש באגרת הקודש הידועה של הבעש"ט¹¹⁶, שעלה להיכל המשיח ושאל "אימתי קא אתי מר", והמענה הי' "לכשיפוצו מעינותיך חוצה":

בביאת המשיח יהי' העולם על מילואו, כדאיתא במדרש¹¹⁷ על הפסוק¹¹⁸ "באתי לגני" — לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, ולא רק כפי שהי' מצד בריאת העולם, אלא יתירה מזה, כפי שנתחדש מצד מ"ת שאז ביטל הקב"ה את המחיצה כו' — "מחצתי ואני ארפא"¹¹⁹.

כלומר, פעולתו של משיח בעולם היא — לעשות כאן למטה מעשרה טפחים "עולם האצילות", וכמ"ש¹²⁰ "ביום ההוא יהי' הוי' אחד ושמו אחד", "כשאני נכתב אני נקרא"¹²¹, והיינו, שענין האחדות יומשך גם ב"שמו" — שזהו ענינו של העולם שנקרא "שם כבוד מלכותו"¹²².

(119) האזינו לב, לט. וראה קה"ר פ"א, ד (ג). המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה (סה"מ תרל"ח ס"ע קנב).
(120) זכר"י, ט.
(121) ראה פסחים נ, א. וש"נ.
(122) ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה ספ"ג, ורפכ"ג (דרמ"צ קכב, א; קכו, ריש ע"ב).

(115) א"ח ס"נ סק"ב. וראה הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.
(116) חתר שם טוב בתחלתו. הביאור ע"פ חסידות — ראה לקו"ד ח"ב (רפו, ב ואילך) ליקוט טז"ח (סה"ש תר"ץ ע' 84 ואילך).
(117) שהש"ר רפ"ה.
(118) שה"ש ה, א.

ולכן, התנאי וההכנה והכלי לזה הוא עי"ז שפועלים זאת בתורה — כמאמר הזהר (בפ' תרומה¹²³) "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא" — שעוסקים בפנימיות התורה, ענינו של עולם האצילות, ומפיצים זאת בעולם למטה באופן של הבנה והשגה בשכל הגשמי.

וכאשר כל אחד פועל זאת, אזי ממשיך "הוי' אחד ושמו אחד" בד' אמותיו, ומשם — בחלקו בעולם, ואח"כ בכל העולם, והו"ע הגאולה וביאת משיח בנוגע לניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד מישראל, שע"ז ממשיכים את גאולת השכינה וביאת משיח לכללות ישראל, כמבואר באגה"ק¹⁰⁴.

כג. ומכל זה מובן שההשתדלות בהפצת המעיינות חוצה נוגעת ביחוד בדרא דעקבתא דמשיחא:

ענין זה לא הי' נוגע כ"כ בהזמנים שהיו צריכים להמתין ריבוי זמן עד שיהי' גילוי משיח למטה מעשרה טפחים;

אבל כאשר נמצאים בדרא דעקבתא דמשיחא, אשר, "הנה זה עומד אחר כתלנו"¹²⁴ בפועל — הרי כדי שתהי' ההמשכה מלמעלה, צריכה להיות העבודה למטה מעין זה, שזוהי העבודה ד"יפוצו מעינותיך חוצה": "יפוצו" — ללא מדידה והגבלה, "מעינותיך" — פנימיות התורה, שזוהו"ע עולם האצילות, ועד שיגיע גם "חוצה" — בעוה"ז הגשמי, שזוהו פנימיות הענין שמשיח צריך לפעול בגלוי, לעיני כל בשר.

כד. ובהדגשה מיוחדת בשנה זו — מאתיים שנה להסתלקות-הילולא של הבעש"ט:

ובהקדים המוזכר לעיל (ס"ו) מהשיחה דשנת תש"ג, שאז דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות מאתיים שנה לחתונת אביו של רבינו הזקן, ואודות מאתיים שנה של אהבת ישראל שנטע הבעש"ט¹²⁵.

ועד"ז בנוגע לשנה זו, מאתיים שנה להסתלקות-הילולא של הבעש"ט — כמבואר בקבלה וחסידות¹²⁶ שביום ההסתלקות מתעלה כל עמלו אשר עמל, ולאח"ז נמשך ומתגלה ביתר שאת וביתר עוז, ומזה מובן גודל העילוי שבדבר כאשר נשלם "יובל", וארבעה יובלות — מאתיים שנה.

(126) ראה תניא אגה"ק סז"ך-י"כ"ח. סידור (עם דא"ח) שער ה"ל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך.

(123) ח"ב קסא, ריש ע"ב.

(124) שה"ש ב, ט.

(125) סה"ש תש"ג ע' 151.

ומזה מובן הענין וההכרח שבדבר כמה פעמים ככה, לנצל את כל ימות השנה באופן שכל אחד יפעל כפי יכלתו — וכאמור לעיל, למעלה ממדידה והגבלה, יותר מכפי יכלתו — בהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", שזהו האופן היותר נעלה בעשיית טובה ליהודי, ותכלית העילוי בהפעולה למטה בעוה"ז לעשות לו ית' דירה בתחתונים, והיינו, שיהי' ניכר בפעולותיו בעוה"ז בכל מקום שידו מגעת שהוא מפיץ את המעיינות. וזהו הכלי שבעגלא דידן יהי' לנו את משיח צדקנו למטה מעשרה טפחים.

* * *

כה. דובר לעיל ש"י"ט כסלו.. החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו.. הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים.. והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל".

וידוע הביאור של רבינו הזקן בלקוטי תורה¹²⁷ בדיוק הלשון "ראש השנה", ולא תחלת השנה — שזהו בדוגמת ה"ראש" שכולל את החיות של כל אברי הגוף קודם שנמשך לכל אבר ואבר, וכמו"כ גם היום דראש השנה כולל את החיות של כל ימי השנה שלאח"ז (ועד"ז היום דראש חודש בנוגע לכל ימי החודש).

וכאמור לעיל, כל ענין בפנימיות התורה ישנו גם בנגלה, בפירוש או ברמז:

איתא בגמרא במסכת הוריות¹²⁸: ש"בריש שתא" יכולים לידע מה יקרה במשך השנה.

וכן איתא בגמרא¹²⁹ "כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד יום הכיפורים", וכיון ש"שלושה ספרים נפתחין בראש השנה.. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים"¹³⁰, הרי מובן, שכאשר הנהגתו היא כדבעי, אזי כבר בראש השנה נקבעים כל הענינים בנוגע לכל השנה כולה.

ומזה מובן שעד"ז הוא גם ביום י"ט כסלו, "ראש השנה לדא"ח", בנוגע להענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" בכל השנה כולה.

וע"פ האמור לעיל (סכ"ב) שכל ענין בעולם משתקף בתורה ונלקח מהתורה, הרי מובן, שהענין ד"ראש השנה לדא"ח" צריך להשתקף

(129) ביצה טז, רע"א.

(130) ר"ה טז, ב.

(127) דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(128) יב, א.

בהשיעור תניא שקבע כ"ק מו"ח נשיא הדור (בחלוקת השיעורים דלימוד התניא על כל השנה כולה) עבור ר"ה לחסידות, י"ט כסלו, ובאופן שהשיעור דיום זה כולל את כל השיעורים בספר זה במשך כל השנה (ועי"ז גם את הענינים שבאים ע"י הלימוד, להיותו לימוד שמביא לידי מעשה), שלכן נקרא "ראש השנה (ולא תחלת השנה) לדא"ח".

וכיון שזהו שיעור היומי בפנימיות התורה, הרי זה כולל גם את כל השיעורים של כל ימות השנה בשאר חלקי התורה, כי, סדר המשכת התורה מלמעלה למטה, ש"נסעה וירדה . . ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות כו"¹³¹, הוא באופן שתחילה ישנו חלק הסוד שבתורה, פנימיות התורה, שכנגד עולם האצילות, ומשם נמשך גם בדרוש ורמז עד לפשט, ולכן, בהשיעור שבפנימיות התורה נכללים כל הענינים שנמשכים אח"כ בכל שאר חלקי התורה, וכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹³², נכלל בזה גם כל ענין פעולת המצוות, שזהו תפקידו של איש הישראלי בעולם.

כו. התחלת שיעור תניא די"ט כסלו: "ספר לקוטי אמרים חלק ראשון הנקרא בשם ספר של בינונים . . מיוסד על פסוק¹³³ כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, לבאר היטב איך הוא קרוב מאד בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י".

[וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³⁴ שהנכתב בדף־השער לאח"ז הוא הוספה מאוחרת, אבל התיבות מ"ספר לקוטי אמרים" עד "בעזה"י" נכללים בספר התניא, כיון שזהו לשונו של "המלקט ליקוטי אמרים הנ"ל", שהוא רבינו הזקן].

והענין בזה:

ספר התניא לגבי פסוק בתורה — הפסוק "כי קרוב גו" שעליו מיוסד ספר התניא — הוא ע"ד תושבע"פ לגבי תושב"כ.

ובענין החילוק שבין תושב"כ לתושבע"פ, מבאר רבינו הזקן באגה"ק שבתניא¹³⁵, שתושבע"פ נקראת "תורת אמך", ואילו תושב"כ נקראת "מוסר אביך"¹³⁶, "משום שעד"מ כמו שכל אברי הולד כלולים בטיפת האב בהעלם גדול והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד שלם

(134) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סכ"א (תו"מ חכ"ד ריש ע' 270). וש"נ.
(135) סוסכ"ט.
(136) משלי א, ח.

(131) תניא פ"ד (ח, ב).
(132) קידושין מ, ב. וש"נ.
(133) נצבים ל, יד.

ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, ככה ממש כל רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת באים מההעלם אל הגילוי בתושבע"פ".

וכיון שכל ספר התניא "מיוסד על פסוק כי קרוב גו'", נמצא, שבפסוק זה (שהובא במילואו בהשיעור תניא די"ט כסלו) כלול כל ספר התניא, בדוגמת התכללות כל האברים והגידים בטיפת האב.

וסיום הפיסקא: "בעזה"י" — כיון שבתורה צריך להיות הענין ד"ברכו בתורה תחלה"¹³⁷, "נותן התורה", שברכה זו היא העזר מלמעלה ("בעזה"י") על החיבור של הפסוק "כי קרוב גו'" עם הביאור בספר התניא המיוסד עליו.

כז. וככל הענינים שבפנימיות התורה — משתקף גם ענין זה בנגלה דתורה:

הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" — קאי בפשטות על מצות התשובה¹³⁸, והרי מצות התשובה כוללת את כל התורה והמצוה כולה, שלכן, לא זו בלבד שע"י התשובה יכולים לפרו על כל עניני התומ"צ, אלא עוד זאת, שיכולים גם למלא ולהשלים את כל עניני התומ"צ¹³⁹, כדאיתא בגמרא¹⁴⁰ "יש קונה עולמו בשעה אחת" [נועד כדי כך, שעל זה "בכה רבי", אע"פ שהי' כולו קדוש לה', כפי שאמר ש"לא נהניתי (בעולם הזה) אפילו באצבע קטנה"¹⁴¹], היינו, שע"י התשובה יכולים לפעול בשעה אחת את כל הענינים.

וכללות ענין התשובה הוא "בעזה"י" — כמארז"ל⁴⁰ "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לר".

ונמצא, שהפירוש הפנימי האמור לעיל מתאים גם עם הפירוש הפשוט ע"פ נגלה דתורה.

כח. והמשך השיעור תניא די"ט כסלו — ההסכמות על ספר התניא: נתבאר לעיל (ס"ב ואילך) מ"ש באגה"ק של אדנ"ע בנוגע לתורת החסידות ש"היא היא תורת הבעש"ט". ובהתאם לכך לומדים ב"ט כסלו (ר"ה לדא"ח) גם את ההסכמות שבהם נאמר "וכעת ישמח ישראל — הבעש"ט¹⁴² — בהגלות דברי קדשו כו"¹⁴³, היינו, שע"י חיבור התניא

(140) ע"ז יו"ד, סע"ב. וש"נ.

(141) כתובות קד, א.

(142) ראה לקו"ד ח"א סא, א.

(143) הסכמת "הרב .. יהודא ליב הכהן".

(137) ראה נדרים פא, א ובר"ן שם. וש"נ.

(138) ראה רמב"ן עה"פ (שם, יא). לקו"ת

נצבים מה, ב ואילך.

(139) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 209.

נעשה אצל הבעש"ט ענין השמחה, שפורצת גדר, כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמשך שמח תשמח¹⁴⁴, שמצד עוצם השמחה מתגלה העצם והפנימיות של האדם.

וכיון שהשיעורים בספר התניא על כל השנה כוללים גם את אגרת הקודש וקונטרס אחרון, עד להסיום וחותם "הוכח תוכיח .. כי זה לעומת זה כו'" — לכן מוסיפים ולומדים גם את "הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר", שבה נתבארה השייכות של אגרת הקודש וקונטרס אחרון "לחברם עם ספר לקוטי אמרים".

ועוד זאת, שבסיום וחותם דאגה"ק וקו"א — "זה לעומת זה כו'" — מרומזת התכלית ופנימיות הכוונה דתורת החסידות:

"זה לעומת זה" כפשוטו — הו"ע ג' קליפות הטמאות לגמרי. והתכלית היא — להעלות אותם מלמטה מטה עד למעלה מעלה, וע"ד שמצינו בנגלה דתורה בענין התשובה ש"זדונות נעשו לו כזכות"¹⁴⁵.

וזהו גם ענינה של תורת החסידות, פנימיות התורה, שכנגד עולם האצילות — שהרי בעולם האצילות "לא יגורך רע"¹⁴⁶, ששם כל הענינים (גם הענין ד"זה לעומת זה") הם באופן שכולו טוב, וצריכים לפעול בהענין ד"זה לעומת זה" כפשוטו שיתהפך להיות "זה לעומת זה" כפי שהוא בעולם האצילות, בפנימיות התורה.

וכל זה הוא באופן ד"קרוב אליך גו' בפין ובלבבך לעשותו" — ככל עניני התורה ש"נסעה וירדה .. עד שנתלכשה .. בצרופי אותיות גשמיות בדיו על הספר" (ע"י הכתיבה ע"ג הקלף ועד"ז ע"י הדפסה ע"ג הנייר), "בכדי שכל הנשמה או רוח ונפש שבגוף האדם תוכל להשיגן בדעתה כו'", באופן ש"משיג ותופס ומקיף בשכלו .. ותורתך¹⁴⁷ בתוך מעי"¹⁴⁸,

ועי"ז פועלים אמיתית הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" — עד לג' קליפות הטמאות לגמרי,

וכמ"ש "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹⁴⁹, "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"¹⁵⁰, והיינו, שהענין ד"הוי' אחד

(147) תהלים מ, ט.

(148) תניא פ"ד-ה.

(149) זכרי' יג, ב.

(150) צפני' ג, ט.

(144) סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(145) יומא פו, ב.

(146) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג,

סע"ג. וש"נ.

ושמו אחד", "כשאני נכתב אני נקרא", שיגלה משיח למטה מעשרה טפחים — יומשך גם אל כל העמים, ב"זה לעומת זה",

ויקויים היעוד¹⁵¹ "ועמדו זרים ורעו צאנכם", ואז יהיו בניי "פנויין (לעסוק) בתורה וחכמתה" ללא בלבולים (כמ"ש הרמב"ם¹⁵²), ועד לאופן ד"כמים לים מכסים"¹⁵³.

* * *

כט. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "שאמיל". ואח"כ צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.

* * *

ל. דובר לעיל בהמאמר¹⁵⁴ בפירוש מארו"ל¹⁵⁵ "משביעין אותו תהי צדיק", שב"צדיק" יש שני פירושים שהם מן הקצה אל הקצה:

א) המבואר בתניא¹⁵⁶ בנוגע לדרגת צדיק — ש"נהפך הרע שלו לטוב", היינו, שעבד עבודתו לברר כל כחות נפשו עד שנעשה כולו טוב, ולכן מואס ברע בתכלית. וגם על זה "משביעין אותו תהי צדיק" — שיגיע לדרגא זו¹⁵⁷.

ב) הפירוש הפשוט — שכל נשמה שיורדת להתלבש בגוף ונפשה הבהמית לעסוק בעניני העולם, משביעין אותה שתתנהג בדרך התורה והמצוה, וזהו הפירוש ד"צדיק" ב"שם המושאל לענין שכר ועונש לפי שנדון אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין"¹⁵⁸.

וכשם שהדברים אמורים בנגלה דתורה, עד"ז הוא גם בפנימיות התורה — ב' הפירושים בענין "פדה בשלום נפשי":

א) עבודה באופן של פדי' בשלום, כיון שנמצא במעמד ומצב שאינו צריך כלל למלחמה, ואפילו לא ל"חרב של שלום"¹⁵⁹, שענין זה שייך רק אצל צדיק גמור, שאין אצלו אחיזה כלל לענין שאינו טוב, ענין שאינו מתאים לרצון הבורא.

ב) הפירוש הפשוט — "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁶⁰ — שפסוק זה אמרו דוד בשם כל ישראל, היינו, שכל אחד מישראל יכול

(156) פ"י.

(157) ראה שם פי"ד.

(158) שם פ"א.

(159) ראה תענית כב, ב.

(160) שבת סג, א. וש"נ.

(151) ישעי' סא, ה.

(152) הלי' מלכים בסופן.

(153) ישעי' יא, ט.

(154) פ"ג ואילך (לעיל ע' 160 ואילך).

(155) נדה ל, ב.

לומר "פדה בשלום נפשי", אם הוא רק "עוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור" (כדרשת הגמרא¹⁶¹ על פסוק זה).

ובפרטיות יותר:

"עוסק בתורה" — יכול להיות גם כדברי הגמרא במסכת מנחות¹⁶² "אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", ויתירה מזה, "אפילו לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית", "קיים מצות לא¹⁶³ ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה".

"ובגמילות חסדים" — שאפילו עני יכול וחייב לקיימה, כמבואר בשו"ע הלכות צדקה¹⁶⁴.

"ומתפלל עם הציבור" — שבשביל זה מספיקה ההצטרפות עם הציבור בלבד, שהרי ע"פ הדין מוציא הש"ץ את כל הציבור ידי חובתן אפילו אם הם שותקים אלא רק שומעים תפלתו, כיון ששומע כעונה¹⁶⁵.

ועד שישנו ענין עמוק יותר ב"מתפלל עם הציבור" — שהש"ץ מוציא י"ח "עם שבשדות .. משום דאניסי"¹⁶⁶, היינו, שאע"פ שלא שמעו תפלת הש"ץ, כך, שלא שייך אצלם כל הענינים של הבנה והשגה כו', מ"מ, כיון "דאניסי", היינו, שהוא עשה כל התלוי בו, ולא הועיל, כיון שאנסו יצרו הרע (כמ"ש הרמב"ם¹⁶⁷), אזי מוציאו הש"ץ ידי חובתו — לפי שעה, ואח"כ יקויים אצלו ענין הפדי' שיוכל להיות נכלל בתוך הציבור, — וכידוע מ"ש בספרי קבלה¹⁶⁸ ש"צבור" ר"ת צדיקים בינונים רשעים, ובתוספת ו' ("ורשעים"), "דא אות אמת"¹⁶⁹, שהו"ע נקודת האמת שבכל אחד מישראל, שהיא פנימיות נפשו, ש"גם בשעת החטא היתה כאמנה אתו ית"¹⁷⁰, שלכן אמרו¹⁷¹ "נפש כי תחטא"¹⁷², תוהא", שזהו פלא גדול —

וכאשר מצטרף אל הציבור — אזי מתעלה מדרגא לדרגא, שנעשה עוסק בגמילות חסדים, ולאח"ז נעשה עוסק בתורה, ואז נעשה הענין ד"פדה בשלום נפשי", "אמר הקב"ה .. מעלה אני

168) ככר לאדן (להחיד"א) ס"ז בפירוש המשנה (אבות פ"ב מ"ד) אל תפרוש מן הצבור. דברים אחדים (להנ"ל) דרוש כב (שבת הגדול) קטו, ג. קה"י ערך שליח ציבור (השני).
169) זח"ג בתחלתו.
170) תניא ספכ"ד.
171) זח"ג יג, ריש ע"ב. טז, א.
172) ויקרא ד, ב.

161) ברכות ח, רע"א.
162) צט, ב.
163) יהושע א, ח.
164) יו"ד רסרמ"ח.
165) ראה סוכה לח, ב. שו"ע אדה"ז
או"ח רסקכ"ד. וש"נ.
166) סוף ר"ה.
167) הלי' גירושין ספ"ב.

עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם¹⁶¹, היינו, שלא זו בלבד שהוא יוצא מהגלות, אלא עוד זאת, שעל ידו נעשית גם הפדי' דשכינתא בגלותא, ע"י פדיית ה"ניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד מישראל" (כמבואר באגה"ק¹⁰⁶) — "נפש השנית בישראל (ש) היא חלק אלקה ממעל ממש"¹⁷³.

לא. ומב' הקצוות הנ"ל כפי שהם בפנימיות התורה ובנגלה דתורה — נמשך גם למטה בעבודת האדם בפועל, ע"פ הוראת תורת החסידות, החל מהמייסד הראשון, הבעש"ט, שהיו אצלו ב' קצוות¹⁷⁴:

התחלת עבודתו בקודש היתה (אפילו לא בתור "מלמד", אלא רק) בתור עוזר ("בצהעלפער") למלמד, ועבודתו בקודש היתה להוליך ל"חדר" תינוקות של בית רבן — ילדים קטנים שמצד עצמם אין להם ענין בלימוד התורה, והלימוד שלהם הוא רק "מיראת הרצועה שביד הסופר" (כמובא בתניא¹⁷⁵) — לומר עמהם "ברכות", ולראות שיענו "אמן יהא שמ'י רבא".

ועד"ז ברוחניות — שא' החידושים של תורת החסידות ע"י הבעש"ט הוא העזר וההשתדלות בנוגע ל"ילדים קטנים" בהבנה והשגה, בלימוד התורה וקיום המצוות, "להוליך" אותם באופן הראוי.

וביחד עם זה הי' ענינו גילוי רזין דרזין דאורייתא שעד אז לא נתגלו בעולם, ובפרט באופן של הבנה והשגה.

ועד"ז בנוגע לתורת חסידות חב"ד — ש"היא היא תורת הבעש"ט", כפי שנתבארה ונמשכה באופן שיחדור בכל כחות הנפש ועד להגוף ונפש הבהמית — שגם בהנהגתו של רבינו הזקן (שמסרה לכל אלו השייכים וקשורים אליו) היו ב' הקצוות הנ"ל:

מחד גיסא — שיטה היותר עמוקה בהבנה והסברה של רזין דרזין דאורייתא, באופן שיהי' מובן לא רק בשכל אנושי אלא גם בשכל של נפש הבהמית.

וביחד עם זה, הרי ידוע הסיפור¹⁷⁶ שאירע אצל רבינו הזקן בליאזנא ביום הכיפורים, שבקצה העיירה היתה יולדת שנשארה לבדה בבית, כיון שכל בני-הבית הלכו לבית-הכנסת להתפלל, ורבינו הזקן פשט את טליתו

(175) קר"א קנה, א.

(176) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שסא. וש"נ.

(173) תניא רפ"ב.

(174) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה שנה

זו בסופה (לעיל ע' 155). וש"נ.

— פריסו דמלכא¹⁷⁷ — והלך לביתה של היולדת להכין עבורה מאכל ומשקה להחיות את נפשה.

והגע עצמך:

מובן מעלת דרגתו של כל יהודי ביוהכ"פ אפילו עתה, ועאכו"כ בשנים ההם, בעיירה קטנה שבה הי' רבינו הזקן "מגיד מישרים", ועאכו"כ גודל מעלתו של רבינו הזקן בעצמו.

ואעפ"כ, בעת דביקותו ביחודים עליונים, הרגיש שבקצה העיירה נמצאת יולדת שנשארה ללא מאכל ומשקה הדרוש לה, בגלל שבני הבית הלכו לבית הכנסת.

וזהו הענין¹⁷⁸ שכאשר נמצאים בעולם האצילות... אזי ה"געשמאָק" הוא בעשיית טובה ליהודי!...

אמנם, גם ה"געשמאָק" בעשיית טובה ליהודי, שזהו"ע של עונג שלמעלה מכל הכחות הפנימיים, ולמעלה אפילו מכח הרצון — הרי זה רק העבודה שמצד בחינת חי', ועדיין אין זה הענין ד"פדה בשלום נפשי", כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁷⁹, ואדמו"ר האמצעי מבאר זאת בארוכה יותר¹⁸⁰, שזהו"ע היחידה.

וגדולה מזו מצינו — כידוע הסיפור שרבינו הזקן סיכן את עצמו להפגש עם צורר היהודים דערזשאוויץ (בעת ביקורו בעיירה שבה דר רבינו הזקן, במסגרת שליחותו לערוך חקירה ודרישה בנוגע למצב היהודים בערי רוסיא¹⁸¹), להשתדל עבור אשה (אלמנה) אחת מישראל שלחצו אותה בענין של ממון, אע"פ שבשביל זה צריך להתעסק עם ענין של "זה לעומת זה" (כנ"ל מסיום התניא).

לב. וזוהי גם ההוראה לכל אחד ואחד:

אע"פ שמדובר אודות הנהגתם של הבעש"ט ואדמו"ר הזקן, אשר, מי ידמה להם ומי ישוה להם, ובלשון רבינו הזקן בתניא¹⁸² "מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לכו לגשת להשיג כו", מ"מ, כיון שגילו וסיפרו לנו אודות הנהגה זו, הרי זה נתינת-כח לכל אחד ואחד במעמדו ומצבו, שיהי'

180) ראה ד"ה פדה בשלום בשעה"ת פ"א (נה, ג ואילך).

181) ראה ספר התולדות אדה"ז (הוצאת תשמ"ו) ח"ב ע' 490 ואילך. וראה גם רשימת "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (קה"ת, תשע"א) ס"ע 24 ואילך.

182) פמ"ד.

177) ראה זח"ב צו, ב. אמרי בינה שבהערה 98. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"ב (דרמ"צ טז, א), ובהנסמן שם במ"מ וציונים (בהוצאת תשנ"ט — ע' רטו).

178) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר ברוב התרגשות, בקול חנוק בככי (החו"ל).

179) ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' רטו.

אצלו לכל הפחות מעין זה, שיוכל לעמוד בנסיון של ויתור על העוה"ב בשביל לעשות טובה ליהודי.

יש לדעת, שהשיטה של אלו האומרים שכיון שפלוגי בן פלוגי הוא רשע, אין להתעסק עמו, כדי שלא להיות בבחינת "המתאבק עם מנוול" ש"מתנוול ג"כ"¹⁸³, אע"פ שע"ז יכולה לבוא טובה ליהודי — היא היפך הסדר של עבודת ה' כפי שנתבארה ע"י תורת החסידות.

וכמדובר לעיל (בהמאמר¹⁸⁴) בנוגע לעבודת התפלה, "שעת צלותא שעת קרבא"¹⁸⁵, שכאשר העבודה היא באופן שנפש האלקית עומדת במעמד ומצב של יחודים עליונים, ואינה נלחמת עם הגוף ונפש הבהמית, ומניחה להם להתפטם ("פאָשען זיך") כרצונם, כך, שיכולים להיות מונחים מי יודע איפה... — הנה לאחרי כן, כאשר סוכ"ס מפסיק מהיחודים כו', יכול להיות אצלו ענין של ירידה, ועד לנפילה, ועד לנפילה שלא בערך. וכשם שבנוגע לעצמו אין צריך להיות סדר העבודה באופן כזה, הרי עאכו"כ שבנוגע להזולת אסור להתנהג כן, להמנע מהתעסקות עם הזולת שאינו לפי רוחו כו'.

וכמסופר בגמרא¹⁸⁶ אודות כהן גדול ש"פעם אחת יצא וספר עם ערבי אחד בשוק ונתזא צנורא (רוק) מפיו על בגדו כו'" — שסיפור זה הוא חלק מתורה, מלשון הוראה:

אפילו כאשר מדובר אודות יהודי שנמצא בדרגא של כהן גדול, ואפילו לפני יוהכ"פ¹⁸⁷, כאשר עוד מעט ("אַט-אַט") צריך לילך לשמש בקודש, בקדש הקדשים, ובעבודתו תלוי' הכפרה עבור "אני וביתי", "שבט משרתך", ו"עמך בית ישראל"¹⁸⁸ — אבל, ענין זה יהי' מחר, ואילו היום יש ביכלתו לעשות טובה ליהודי, אלא מאי, יש לחשוש (חשש שיש לו יסוד במציאות) שע"ז יעמיד בסכנה את עבודתו ביוהכ"פ בקדה"ק — אזי עליו לוותר ("פאָרבוּיגן") על הטהרה והקדושה שלו, בשביל שתהי' טובה ליהודי.

ויתירה מזה: אפילו ביוהכ"פ עצמו¹⁸⁹, הנה לפעמים, גם כה"ג

(187) ראה חדושי אגרות מהרש"א שם (מירושלמי) ש"ערב יוה"כ הוה".
 (188) נוסח "סדר עבודה" ליוהכ"פ.
 (189) ראה פרש"י שם: "יום הכפורים הי"י".

(183) תניא ספכ"ח.
 (184) פ"א (לעיל ע' 157).
 (185) ראה זהר ח"א רמ, ב. ח"ג רמג, א.
 לקו"ת ר"פ תצא. ובכ"מ.
 (186) יומא מז, א.

שמצד עצמו מקומו ועבודתו בקדה"ק, צריך דוקא לצאת לשוק לספר דברים עם ערבי וכו',* ואף אם זה יעמיד בספק עבודתו ביום זה בקדה"ק. ועאכו"כ בנוגע לאלו שאינם בדרגת כהן גדול, ואפילו לא בדרגת כהן, ועאכו"כ כאשר טובתו של הזולת היא דבר ודאי — הרי בודאי שהפס"ד הוא שיש להעמיד את עצמו בסכנה שמא תינתז צנורא מפיו של ערבי על בגדו, ובלבד להציל אשה מישראל מהלחץ של הלעו"ז.

לג. ויש בזה גם לימוד נוסף:

ישנם האומרים שתורת הבעש"ט הו"ע נעלה שאינו שייך אלינו. אך גם זה הוא היפך כל ענין תורת החסידות — שהרי תורת החסידות ניתנה בגלל שנעשה מצב ד"אכשור דרי" (בתמי")¹⁹⁰, שלכן הוצרכו לגלות רזין ורזין דרזין דאורייתא.

וכידוע¹⁹¹ ביאור רבינו הזקן על התגלות תורת החסידות בזמנו — שזהו כמשל בן מלך החולה, וגילו שאי אפשר לרפאתו אלא ע"ז שישחקו את האבן הטובה שבכתר אביו המלך, שבלעדה עלול להתבטל כל ערכו של הכתר, ויערבו במים, וישקו את בן המלך — הנה לכתחילה אין המלך נותן זאת, וגם כאשר באים אל המלך ואומרים לו שהחולי התגבר, עדיין מהסס המלך לסכן את כתר המלוכה, ומחפש אולי ימצאו רפואות אחרות; אך כאשר אומרים למלך שהחולי התגבר עד כדי כך¹⁷⁸ שגם אם ישחקו את האבן הטובה... ויערבו במים וישפכו, הנה מצד תוקף החולי יתכן שהמים לא יגיעו... אל בנו... — הנה אז אומר המלך... שדוקא בשביל בן כזה, יש להוציא את האבן הטובה מהכתר... לשחקה ולערבה במים ("פאָנאַנדער-וואַסערן") ולשפוך על בנו... פן ואולי תיכנס טיפה אחת... לתוך פיו של בנו, וירפא מחליו.

והרי הדברים קל וחומר:

אם בזמן הבעש"ט הוצרך להיות הגילוי דרזין דרזין... ואם הוצרכו לזה בדורו של רבינו הזקן... כאשר תורת החסידות באה בהבנה והשגה יותר, והיינו, שנמשכה למטה יותר עד שגם השכל של הגוף ונפש

(* וסרה קושיית החדא"ג שם. ובלאה"כ לא זכיתי להבין דבריו, כי, הרי ז' ימים לפני יו"כ מפרישין כה"ג למחנה שכינה דוקא (עיין ירושלמי ריש יומא), ופשיטא בערב יו"כ.

190) יבמות לט, ב (ובפרש"י). נ ואילך. אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ג ע' שכו
191) ראה "התמים" ח"ב ע' מט. ח"ח ע' ואילך. ועוד.

הבהמית יוכל להבין זאת, שאז הרי הי' דור דעה בערך לדורנו זה, ומובן בפשיטות שאז היתה נתינת הרזין דרזין באופן שהיו פיות פתוחים אצל ראשי אלפי ישראל... ובמילא פתחו גם את כלי-הקיבול אצל כל ישראל, עאכו"כ בדורנו, דור יתום... שאז נותנים את מעיינות הבעש"ט באופן המובן יותר, ובאופן גשמי יותר, עד שאפילו תינוקות יוכלו לבוא ולהגיע אל המעיינות (כדאיאת בזהר¹⁹²),

ובטוחים, וישנה הברכה ונתינת-כח של רבותינו... נשיאינו... שאפילו אם בתחילת שתיית הרזין דרזין נשאים השפתיים קמוצות ונשפך מסביב ("עס גיסט זיך אַרום און אַרום")...

— ונמצא שלפי שעה... ביטלו את כתר המלך... ושחקו את האבן הטובה... והלבישו זאת באותיות כאלו שאפילו תינוק... בשכלו המגושם... יוכל גם הוא לקבל זאת, כיון שנעשה בדרגא שלו ובערך שלו, והרי מובן עוצם הירידה, שהאבן טובה שבה תלוי היוקר והיופי של כתר המלך וכל ענין הכתרת המלך, יהי' ממנה מין משקה בערכו של תינוק קטן לגמרי שאין לו שייכות כלל לשתי' —

מ"מ, ישנה ההבטחה שסוכ"ס יפעל הדבר ("עס וועט דערנעמען"), כי, "הלא כה דברי כאש"¹⁹³, אבל, כמו אש דקדושה¹⁹⁴ שאינו שורף את הטוב, אלא רק מכלה את הלעו"ז, דהיינו, הרפש ("בלאָטע") שנתקבץ מבחוץ, ואז מגיע וחודר בפנימיותו ומחי' אותו, כך, שמתהפך מן הקצה אל הקצה, שתמורת תכלית הירידה דלעו"ז בג' קליפות הטמאות לגמרי, "לא ידח ממנו נדח"¹⁹⁵, ויקויים בו "תהי צדיק", "לפי שנדון אחר רובו", ועד לאמיתת שם התואר והמעלה של צדיק, שמואס ברע בתכלית, שזהו"ע ד"פדה בשלום" שמצד העבודה ד"בכלל¹⁹⁶ מאדך¹⁸⁰.

לד. זוהי איפוא הוכחה גמורה:

אם בדורות שלפנינו הי' ההכרח והדרישה ש"יפוצו מעינותיך חוצה" — הרי בכל יום שמתקרבים יותר לביאת משיח, נוגע ומוכרח הדבר עוד יותר.

אם בדורות שלפנינו נתן המלך את האבן טובה בגלל שהי' נראה שעצה אחרת לא תועיל... עאכו"כ בדורנו, שכבר ניסו כמה ענינים, ועד

¹⁹⁵ ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה הלי'

ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספ"ט.

¹⁹⁶ ואתחנן ו, ה.

¹⁹² ח"א קיח, א.

¹⁹³ ירמ' כג, כט. וראה ברכות כב, א.

¹⁹⁴ ראה שמו"ר פ"ב, ה. תנחומא שמות

טו. הובא בתוס' סוף חגיגה.

לענינים שלמעלה מדרך הטבע לגמרי, ולא זו בלבד שלא ניצלו זאת באופן טוב, אלא אדרבה, ש"שמים חושך לאור"¹⁹⁷, שענין שהי' יכול להיות ענין של גאולה, ניצלו אותו כדי לגרור יהודים רח"ל למטה ממדריגתם וממצבם וממעמדם — הרי בפשיטות הגמורה שעכשיו "אין לנו שיעור אלא התורה הזאת"¹⁹⁸,

"התורה הזאת" דייקא, דהיינו, פנימיות התורה, כי, הלשון "זאת" (בניגוד ללשון "היא") נאמר על דבר שיכולים להראות עליו באצבע¹⁹⁹, ובתורה הרי זה פנימיות התורה, שיכולים להראות בגלוי שהיא אלקות, כיון שאינה מלובשת בעניני העולם, וכדאיתא בזהר²⁰⁰ שנקראת "אילנא דחיי, דלית תמן .. מסטרא דרע כו",

ועאכו"כ עתה, שנותנים את הענינים דתורת הבעש"ט בריבוי יותר ובשפע יותר, ובאופן של הבנה והסברה והשגה יותר. ועי"ז יפעלו בעגלא דידן שיהי' קא אתי מר, מלכא משיחא.

* * *

לח. ידוע המכתב שכתב רבינו הזקן בצאתו לחפשי²⁰¹, שבו מזכיר אודות הבעש"ט (בנוגע להמאסר, "אשר שמו פניהם ללחום על תורת הבעש"ט"), וממשיך, שב"יום הילולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע", "כשקריתי .. פדה בשלום נפשי .. יצאתי כו".

והיינו, שבמכתב זה מקשר ג' ענינים: (א) תורת הבעש"ט, (ב) יום ההילולא של המגיד, (ג) ואמירת רבינו הזקן "פדה בשלום נפשי". אמנם, יש חילוק בין ג' הענינים הנ"ל — שהענין דתורת הבעש"ט נזכר בהמכתב רק בכללות, ובנוגע לסיבת המאסר; ואילו ענין יום ההילולא של המגיד, וענין אמירת רבינו הזקן "פדה בשלום נפשי" — קשורים עם הגאולה, שעל ידם נפעלה הגאולה דיי"ט כסלו, ש"אור וחיות נפשנו ניתן לנו", ע"י תורת החסידות "אשר הנחילנו אבותינו הקדושים .. והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל" (כנ"ל מאגה"ק של אדנ"ע), שתוכל להיות הפצת תורת החסידות באופן שהולך ומתפשט.

לז. ויש לבאר ענין זה ע"פ החילוק באופן ההנהגה של הבעש"ט,

197) ישע"י ה, כ. פרש"י בשלח טו, ב.
 198) ע"פ נוסח הפיוט "זכור ברית" (200) ח"ג קכד, ב (ברע"מ). וראה תניא אגה"ק סכו".
 199) 230 בערה (ד"ה ואין לנו). נדפס באג"ק שלו ע' רלא ואילך.
 200) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. וש"נ (חלקו נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

המגיד ואדמו"ר הזקן, שהם ג' אופני הנהגה שעל ידם נפעל כללות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה":

הנהגתו של הבעש"ט היתה באופן של שני קצוות — לחבר עומק רום עם עומק תחת, רזין דרוזין דאורייתא עם אנשים פשוטים, כאמור לעיל (סל"א) שהשפיל את עצמו להתעסק עם ילדים קטנים לומר עמהם אמן יהא שמ"י רבא, וכמו"כ התעסק עם פשוטי העם, והשתדל לפעול עליהם לברך ולהלל להקב"ה ע"י אמירת "ברוך השם", "געלויבט דער אויבערשטער", וכיו"ב, וכפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' המאמרים²⁰² פירוש הבעש"ט במ"ש²⁰³ "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל", שע"י "תהלות ישראל" נעשה "ואתה קדוש יושב", כפי שמאריך שם בכל סיפור המעשה. ועד"ז היתה הנהגתו גם לאחר התגלותו.

אמנם, כיון שהנהגה זו נשארה באמצע בין שני הקצוות, היתה נתינת מקום שיתעוררו עיני קטרוגים — כפי שמצינו בביאורי החסידות שהי' קטרוג למעלה על כך שמפיצים רזין דרוזין דאורייתא עד לאנשים פשוטים¹⁹¹, ומזה נמשך גם הקטרוג למטה, כידוע²⁰⁴ שבזמן הבעש"ט היו טענות (קטרוגים) על כך שמפליאים במעלתם של אנשים פשוטים, שיכולים להגיע לדרגות נעלות, ועד למעלה יותר מתלמידי חכמים ורבנים.

ובעומק יותר:

התחלת התגלות תורת החסידות ע"י הבעש"ט הוצרכה להיות כפי שהענינים הם בספירת הכתר²⁰⁵, שלמעלה מהשתלשלות. אך כאשר ספירת הכתר נמשכת למטה, הרי זה באופן שה"כלים" אינם יכולים להכיל זאת, ובמילא נעשה ענין של נפילה כו'. וכידוע²⁰⁶ בענין הכתרים דתהו, שכאשר ירדו למטה נעשה הענין ד"וימת" — "מאן דנפיל מדרגי' איקרי מית"²⁰⁷. ולכן היו צריכים אח"כ לפעול המשכת הענין בסדר והדרגה, שיומשך ע"י ספירת החכמה בסדר השתלשלות כו'.

וענין זה נעשה ע"י המגיד ואדמו"ר הזקן²⁰⁵:

המגיד קבע סדר הנהגה להעמיד תלמידים בלמדו עמהם נגלה

(205) ראה כתר שם טוב בהוספות סש"ו ואילך. וש"נ.

(206) ראה ל"ת האריזו"ל ס"פ וישלח. ועוד.

(207) ראה זח"ג קלה, ב. הנסמן באג"ק ח"ב ס"ע ד.

(202) ד"ה ואתה קדוש בטה"מ אידיש ע' 138 ואילך.

(203) תהלים כב, ד.

(204) ראה "התמים" ח"ב ע' סט ואילך.

אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תנא ואילך. ח"י ע' קלט. ועוד.

וחסידות, ובאופן שהוא בעצמו ישב במקומו, ולא נסע בכל ערי השדה²⁰⁸, כך, שגם האנשים הפשוטים שהיתה לו שייכות עמהם, היו צריכים להיות במעמד ומצב של עילוי והתעוררות לבוא למעזריטש אל המגיד.

ולאחרי כן בא אדמו"ר הזקן והתחיל לבאר את הרזין דאורייתא תורת הבעש"ט באופן של הבנה והשגה, ועד שלא זו בלבד שהשכל של נפש האלקית יבין זאת, אלא גם השכל של נפש הבהמית יבין זאת.

ובפשטות — ההוספה של חסידות חב"ד היא:

לא זו בלבד שצריכים לדעת שישנו הענין של פנימיות התורה, ומצד פנימיות התורה יכולים גם אנשים פשוטים להגיע להדרגות היותר נעלות, ובמילא צריכים לעזור להם כפי האפשרי, אפילו ע"י טובה גשמית, כיון שישנו אצלם ניצוץ אלקי שאודותיו הובטח ש"לא ידח ממנו נדח" — שזהו ענין של תורה ללא הסבר בדבר;

אלא תורת חסידות חב"ד מבארת באריכות הביאור איך שיכולה להיות מציאות שיהודי נמצא במעמד ומצב של "נדח", היינו, שע"פ תורה שהיא תורת חסד, הרי הוא "נדח", ואעפ"כ, מצד ההבטחה ש"לא ידח ממנו נדח", יכולים להסביר לו את הענינים היותר נעלים שבתורה, אפילו אם לעת-עתה אינו שייך עדיין לקיום המצוות, וברור הדבר, שלהיותו אדם שכלי, הרי זה יחדור בשכלו, וסוכ"ס יביא הלימוד לידי מעשה, שתהי' אצלו שינוי ההנהגה, ויעסוק בקיום המצוות בפועל.

לז. ועפ"ז מובן החילוק שבין ג' ענינים הנ"ל — תורת הבעש"ט, יום הילולא רבא של המגיד, ואמירת "פדה בשלום נפשי" ע"י רבינו הזקן:

מצד תורת הבעש"ט ישנה עדיין הגבלה שהענין ישאר למעלה, בעולם הקדושה, ולא יומשך למטה — שזהו ענין של "בית האסורים" (דקדושה), כיון שזהו ענין של מדידה והגבלה, הנה עד כמה שהדבר המוגבל יהי' גדול, הרי זה נחשב ל"בית האסורים" לגבי הבלי גבול דאין סוף.

ולאחרי זה בא הענין ד"יום הילולא רבא" — שהילולא היינו חתונה²⁰⁹, שענינה הוא המשכת כח האין-סוף²¹⁰, שהרי תכליתה של חתונה (כמבואר בפוסקים²¹¹ הטעם שאין מברכים על קידושין, כיון שזהו רק

210) ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. ובכ"מ.

211) ראה רא"ש כתובות פ"א סי"ב.

208) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ס"ע תג (נעתק ב"היום יום" ג כסלו).

209) ראה עירובין נד, א ובפרש"י.

הכנה והקדמה לתכלית הכוונה) — שיהיו בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, ואז נמשך הדבר באופן נצחי, כמארז"ל²¹² "כל שהוא תלמיד חכם ובנו .. ובן בנו .. שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר²¹³ ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם".

וע"פ האמור שהתכלית אינה החתונה כשלעצמה, אלא שלאח"ז יומשך בפועל למטה — הנה זה תוכן ענין אמירת רבינו הזקן "פדה בשלום נפשי" ("כשקריתי .. פדה בשלום נפשי"), כי, הענין ד"פדה בשלום נפשי" הוא באופן ש"ברבים היו עמדי", כפירוש הירושלמי שגם האנשים שהיו נגד דוד, נתהפכו להיות "עמדי" (כנ"ל ס"ז), וזוהי גם פעולת ההבנה וההסברה דתורת חב"ד בתורת הבעש"ט, שגם אלו שהם מנגדים לדוד מלכא משיחא, יתהפכו להיות "עמדי", להתאחד עם ה"רועה אחד"²¹⁴ (דוד) ועניניו, ויהיו במעמד ומצב ד"העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", כל שלשת הקוין שעליהם העולם עומד²¹⁵, ועי"ז יפעלו להיות "פדאני לי ולבני מבין אומות העולם".

לח. ובנוגע לפועל:

תורת חסידות חב"ד "היא היא תורת הבעש"ט ז"ל" (כמ"ש אדנ"ע), אלא, שבתורת חב"ד באו הדברים באופן של הבנה והסברה, שע"ז ניתוסף דבר חדש מעיקרא — שנעשה אופן הבריורים מדרגא לדרגא, כך, שאף דבר אינו הולך לאיבוד, ואף אחד מישראל אינו נדחה, כי, יכולים להסביר לכל אחד, גם למי שנמצא למטה מטה, ועד לתינוק קטן, באופן המובן בשכל והבנה והשגה שלו, ש"טעמו וראו כי טוב הוי"²¹⁶ ("געטלעכקייט איז גוט"), ותחילה מקבל זאת בשכלו, ואח"כ הרי זה נעשה לימוד המביא לידי מעשה בפועל, שנעשה יהודי לומד תורה ושומר מצוות בחיי היום-יום, ש"זה כל האדם"²¹⁷.

וזהו גם משנת"ל (סט"ו ואילך) פתגם רבינו הזקן ש"עובד" באצילות היינו מי שיש לו "געשמאק" בעשיית טובה ליהודי:

יהודי זה נמצא בעולם העשי', ומובן, שככל שיהי' במעמד ומצב נעלה בהבנה והשגה כו', הרי איתא בתניא²¹⁸ ש"אפילו הוא צדיק גמור

(216) תהלים לד, ט.

(217) קהלת יב, יג.

(218) פל"ה (מד, סע"א ואילך).

(212) ב"מ פה, א.

(213) ישעי' נט, כא.

(214) יחזקאל לז, כד.

(215) אבות פ"א מ"ב.

עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים", הרי "הוא דבר בפני עצמו", "יש מי שאוהב"²¹⁹;

ואילו הוא — נמצא בעולם האצילות, ששם אין מציאות יש, אפילו לא מציאות היש כפי שהיא בעולם הבריאה, ושם עומד הוא בתכלית העילוי.

ואעפ"כ, בהיותו באצילות, נרגש אצלו ה"געשמאק" בעשיית טובה ליהודי כפי שנמצא בעולם העשי, שאינו בערכו כלל.

וזהו החידוש של תורת החסידות — שגם כאשר ישנו "תינוק שנשבה בין הנכרים", כדאיתא במסכת שבת²²⁰ שהוא במעמד ומצב שאינו יודע כלל הענין דתומ"צ, ולא שייך לומר עליו שיש חילוק בין שוגג למזיד — הנה בדרך אור ודרך של שלום דוקא פודים אותו מבין האומות,

ואל יהי דבר זה קטן בעיניך — שהרי זה "כאילו פדאני לי ולבני כו", היינו, שבזה תלוי גם גאולת השכינה.

וזהו כללות ענין הצדקה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק¹⁰⁴, ומוסיף: "ובפרט צדקת א"י (ארץ החיים²²¹) שהיא צדקת ה' ממש, כמ"ש²²² תמיד עיני ה' אלקיך",

והיינו, שנתנת הצדקה היא באופן שפועלים בארץ ענין של חיים ("עס מאכט די ארץ לעבעדיק"), ופועלים הענין ד"עיני ה' אלקיך בה" לא רק בראש השנה, אלא באופן שנמשך "מראשית השנה ועד אחרית שנה"²²² בהמשך אחד, כך, שאין חילוק בין המעמד ומצב דראש השנה להמעמד ומצב דבחי' אחוריים וחיצוניות של כל השנה,

"והיא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו" — לפדות את כל אחד מישראל ממעמדו ומצבו, אפילו מי שנשבה בין האומות,

ובאופן של "פדה בשלום", שעיי"ז פועלים ש"ברבים היו עמדי", שגם אנשי אבשלום נעשו אנשי דוד,

ובלשון הכתוב (בהפטרה)²²³ "ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ .. והיו לי לעם ואני אהי' להם לאלקים ועבדי דוד מלך עליהם",

(219) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד.

(222) עקב יא, יב.

(220) סח, ב.

(223) לפרשת ויגש — יחזקאל לו, כב

ואילך.

(221) ראה שם סוסכ"א.

שכל זה נעשה ע"י העבודה בתומ"צ עתה, ויתגלה בביאת משיח צדקנו בגלוי לעיני בשר, בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.

* * *

לט. בהמשך להמוזכר לעיל (סכ"ד) אודות מאתיים שנה להסתלקות הבעש"ט, הרי כיון שתורת חב"ד "היא היא תורת הבעש"ט ז"ל", צריך ענין זה להשתקף גם בתורת חב"ד, וגם בענין שהוא "מעין" רצונו של הבעש"ט.

ובכן, ישנו ענין שני בשנה זו — מאתיים שנה מהחתונה של רבינו הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד, שהיתה ג"כ בשנת תק"כ. ויש לבאר השייכות בין שני הענינים.

מ. ובהקדמה — שכללות הנהגתו של יהודי נחלקת לשתי תקופות:

לכל לראש ישנה התקופה ש"נפשי חשקה בתורה"²²⁴, שאז נמצא בעולם שכולו אור, עולם התורה, עלי' נאמר¹⁹³ "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"²²⁵;

ואח"כ באה התקופה שצריך לעסוק בתיקון הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, לצאת לעולם כו', שכן, הנהגת רוב העם היא באופן ד"הנהג בהם מנהג דרך ארץ", כמ"ש²²⁶ "ואספת דגנך גו'", וישנם רק יחידי סגולה שהנהגתם כשיטת רשב"י ש"בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים, שנאמר¹⁵¹ ועמדו זרים ורעו צאנכם", ואילו כאשר "הרבה עשו כרשב"י" אזי "לא עלתה בידן"²²⁷.

והמעבר מתקופה לתקופה הוא ענין החתונה, שאז מסתיימת התקופה ד"נפשי חשקה בתורה",

— שלכן, בן עזאי שהי' במעמד ומצב ד"נפשי חשקה בתורה" כל ימי חייו, לא נשא אשה, או שנשא וגירש²²⁸. אבל לא זהו הסדר כפי ש"לשבת יצרה"²²⁹, "נכנס בשלום ויצא בשלום"²³⁰ —

ומתחילה העבודה של התעסקות עם העולם, שהרי "ריחיים

(224) לשון חז"ל — יבמות סג, סע"ב. (228) ראה סוטה ד, ב. תוד"ה שיתקיים — יבמות שם.
 (225) ברכות כב, א. (229) ישעי' מה, יח.
 (226) עקב יא, יד. (230) ראה חגיגה יד, סע"ב. טו, סע"ב.
 (227) ברכות לה, ב. ירושלמי שם פ"ב ה"א.

בצווארו²³¹, שמוטלת עליו מצוה מן התורה לפרנס את בני ביתו, ובשביל זה צריך לעסוק בעניני העולם, כמ"ש²³² "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה".

וכפי שמבאר רבינו הזקן בהלכות ת"ת²³³ ש"תחלת זמנה (של מצות פרו ורבו) הוא מכן שמונה עשרה (כמאמר²³⁴ "בן שמונה עשרה לחופה", דהיינו בתחלת שנת ה"ח²³⁵), כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג'²³⁶ שנים בלי טרדה גדולה כ"כ בטרם יוליד בנים הרבה", עד שיהי' "בן עשרים (שאז הוא הזמן) לרדוף" אחר מזונותיו²³⁷.

מא. ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות שבין הסתלקות הבעש"ט לחתונת אדמו"ר הזקן שהיו באותה שנה:

אצל הבעש"ט הי' ה"געשמאָק" לעשות טובה ליהודי שהי' שלא בערכו כלל — שהרי הבעש"ט הי' בדרגא נעלית ביותר, וכאמור לעיל (ס"ו) שבתחילה הי' צדיק נסתר אפילו לגבי הצדיקים הנסתרים שבדורו, שגם הם לא ידעו גודל העילוי של הבעש"ט כמו שהוא לעצמו, ובהיותו במדריגתו הנעלית, הי' אצלו ה"געשמאָק" לעשות טובה ליהודי, עד לילד קטן ששייך רק לאמירת ברכה ואיש"ר.

וכיון שתורת חסידות חב"ד מבארת את תורת הבעש"ט בהבנה והסברה, הרי גם ה"געשמאָק" של הבעש"ט בעשיית טובה ליהודי בא ע"י רבינו הזקן בהתלבשות ב"סדרי העולם" — שישנו הזמן ש"נפשי חשקה בתורה", ואילו העבודה דעשיית טובה ליהודי מתחילה לאחרי החתונה, כאשר "ריחיים בצווארו", שאז מתחילה העבודה בעולם.

וזוהו שבשנת הסתלקות הבעש"ט (שלימות עבודתו) היתה החתונה של אדמו"ר הזקן — שאז התחילה אצלו העבודה של עשיית טובה ליהודי בפועל ממש, כמסופר ברשימות של כ"ק מו"ח אדמו"ר²³⁸ אודות תולדות רבינו הזקן, שכאשר הסכים על השירדוך, התנה שיעמידו לרשותו את ה"נדן", וכאשר קיבל את ה"נדן" — שהי' הון רב, כיון שהיו חפצים ביותר בהשירדוך, לפי שרבינו הזקן הי' מהגאונים כבר בהיותו בן ט"ו

237) אבות שם ובפי' הרע"ב.
 238) רשימת "דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" (קה"ת, תשע"א) ס"ע 13 ואילך. נעתק בספר התולדות אדה"ז (הוצאת תשמ"ו) ח"א פ"ג (ע' 82). וראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' תיח. סה"ש תש"ה ע' 131. וראה גם אג"ק חכ"ב ע' שצט.

231) קידושין כט, ב. וראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"א ואילך. וש"נ.
 232) פ' ראה טו, יח.
 233) שם סה"א.
 234) אבות ספ"ה.
 235) ראה רמב"ם הלי' אישות פט"ו ה"ב.
 236) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 29. וש"נ.

שנה²³⁹ — הקדיש את כל ה"נדן" עבור עשיית טובה לבני, לסדרם בפרנסה עי"ז שיתעסקו במלאכת האדמה.

כלומר: אותו ענין שהי' אצל הבעש"ט באופן שהוא מן הקצה אל הקצה, מרזין דרזין בהעלם הכי גדול אפילו מצדיקים נסתרים, עד לאמירת ברכה ואיש"ר עם תינוק קטן — נתלבש אצל רבינו הזקן באופן של הבנה והשגה וסדר השתלשלות, ליקח "נדן", ולהלוות ולהעניק ממנו ליהודים שיוכלו לעסוק במלאכת האדמה, וזוהי יתקיים אצלם "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה".

מב. ויש להוסיף בזה:

בחסידות ישנו ענין נוסף — שהנהגתו של חסיד היא לפנים משורת הדין²⁴⁰, כך, שגם הנהגתו בעשיית טובה ליהודי היא לפנים משורת הדין.

וכידוע²⁴¹ פתגם אדמו"ר הזקן בנוגע למהותו של חסיד (כאשר שאלו אותו מהו חסיד, ורצה להשיב בקיצור) — שחסיד עושה לטובת זולתו, גם בדבר המזיק לו. וכאשר שאלוהו היכן הוא המקור לכך בנגלה דתורה, השיב, שזוהי גמרא מפורשת²⁴²: "ג' דברים נאמרו בצפרנים, שורפן חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשע", כי, כאשר זורקן, "אשה מעוברת עוברת עליהן ומפלת", וכדי לשמור שלא יבוא דבר בלתי טוב, הנה צדיק קוברן, אבל עדיין איכא למיחש שמא יתגלו; ולכן חסיד שורפן, שאז "ליכא למיחש שמא יתגלו", ואף ש"שרפת צפורן" (וכן כל דבר הבא מן האדם) מזקת לאדם, הנה "לכך הוא חסיד, שמחמיר לשורפן אע"ג שמזיק לו"²⁴³.

וזוהי כללות ההנהגה דלפנים משורת הדין — שאינו מתחשב בכך שהדבר יכול להזיק לו, ובלבד לעקור מן השורש מציאות שיכולה לגרום היזק להזולת.

ובנוגע לעניננו:

מצד הדין, הי' רבינו הזקן יכול להתחיל בעבודה של עשיית טובה ליהודי — הקשורה עם ענין החתונה (כנ"ל) — בהיותו "בן שמונה עשרה לחופה"; אבל מצד ההנהגה דלפנים משורת הדין — התחיל רבינו הזקן בעבודה זו שלש שנים לפני כן, בהיותו בן ט"ו שנה (בשנת תק"כ),

(239) ראה סה"ת שם (ע' 68 ואילך). וש"נ.

(240) ראה אנציק' תלמודית ערך חסיד

כתחלתו (כרך טז ע' שפה). וש"נ. וראה גם

ד"ה פדה בשלום העת"ר פשע"ו (המשך

תער"ב ח"ב ע' תשעג).

(241) לקו"ד ח"א סח, א.

(242) נדה יז, א.

(243) תוד"ה שורפן — שם.

כדי שכאשר יהי' בן י"ח, שאז מחוייב הוא בעבודה זו בחיוב גמור, אזי תהי' חזקה של שלש שנים לעבודתו בעשיית טובה לבנ"י לסדרם בפרנסה ע"י מלאכת האדמה (הקשורה עם חזקת שלש שנים²⁴⁴).

מג. וזוהי גם ההוראה והנתינת-כח לכל אחד ואחד,

— כדברי רבינו הזקן²⁴⁵ שענין החסידות אינו רק עבור חלק מבני ישראל, אלא זוהי נחלת כל בנ"י, ובמשך הזמן הרי זה יגיע לכולם — שכאשר הולכים בסדר העבודה של "געשמאָק" בעשיית טובה ליהודי, אזי נעשה לא רק טובתו של הזולת, אלא גם תכלית העילוי בנוגע לעצמו — המעלה של "עובד" לגבי "משכיל" (כנ"ל ס"ו ואילך). וכאמור, שכאשר פודה תינוק שנשבה בין הנכרים, הרי זה "כאילו פדאני ל' כו'" — פדיית השכינה.

ועי"ז מגיע בעבודתו להעילוי ד"פדה בשלום נפשי" — כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בארוכה¹⁸⁰ תורת רבינו הזקן¹⁷⁹, שזוהי דרגת העבודה ד"בכל מאדך", שאין בו רע כלל, שלא זו בלבד שיצרו מסור בידו²⁴⁶, ולא זו בלבד ש"לבי חלל בקרבי"²⁴⁷, אלא יתירה מזה — שהיצה"ר נעשה מסייע, כיון שנעשה כולו טוב, ע"ד עולם האצילות ששם "לא יגורך רע"¹⁴⁶, וכן הוא גם בעבודתו למטה, שאין לו רצון ותענוג בכל עניניו הגשמיים, בלתי להוי' לבדו.

ומצד זה שכל עניניו הם אלקות — נעשה פריצת כל גדרי העולם, וזוכה לבני חיי ומזוני רויחי כפשוטו.

* * *

מד. רבינו הזקן כותב בסיום התניא²⁴⁸ "גם לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה .. לחלק המסכתות כו'".

ובהתאם לכך נקבע המנהג²⁴⁹, שביום הגאולה שלו, בי"ט כסלו, מסיימים חלוקת הש"ס דשנה שעברה, ועורכים חלוקת הש"ס לשנה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה.

מסתמא יחלקו עתה (או שכבר חילקו) את הכרטיסים (של חלוקת הש"ס).

247) תהלים קט, כב. וראה ברכות סא, ב.

248) קסג, א.

249) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד

סי"ד (תו"מ חכ"ד ס"ע 261 ואילך). וש"נ.

244) ראה ב"ב פ"ג.

245) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע'

93. ע' 163. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ח ע'

תרי. ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

246) ע"פ קידושין ל, ב. וש"נ.

וכל אחד יקבל על עצמו בשמחה וטוב לבב, וילמד תורה מתוך מנוחה שמחה וטוב לבב.

וע"פ דרשת הגמרא על הפסוק "פדה בשלום נפשי" — הנה כאשר יהי "עוסק בתורה" באופן המתאים לרצון הגמרא, אזי יהי גם הענין ד"גמילות חסדים", דהיינו, המשכת כל הענינים למטה לגמול חסד עם העלובה²⁵⁰ שזהו הגוף ונפש הבהמית, ועי"ז גם בחלקו בעולם, ואח"כ גם בכל העולם כולו, ואח"כ יהי הענין ד"מתפלל עם הציבור", שהו"ע ההתאחדות "כולנו כאחד", שעי"ז יומשך "ברכנו אבינו"²⁵¹, להיות "פדאני לי ולבני מביני אומות העולם".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל היכן הכרטיסים. ואמר, שבינתיים ניגנו ניגון — ניגון אדמו"ר מהר"ש. ואח"כ צוה לנגן ניגון הצמח-צדק, וניגון אדמו"ר האמצעי. אח"כ נערכו "שבע ברכות" של א' התלמידים²⁵²].

* * *

מה. דובר כמ"פ שכללות הוראת התורה להורות לבני את הדרך אשר ילכו בה, נחלקת לב' סוגים: מה שצריך לעשות ומה שאסור לעשות. והענין בזה²⁵³:

לאחרי ההתבוננות מגיעים למסקנא שעניני התורה אינם באופן שיש שלשה סוגים: (א) דבר שחובה לעשותו, (ב) דבר שאסור לעשותו, (ג) ודבר הרשות שתלוי ברצון האדם לעשותו או לא;

— סדר זה שייך רק מצד בריאת העולם, קודם שהאדם ניגש למלא את השליחות שהקב"ה הטיל עליו, אבל כאשר האדם צריך לפעול בעולם, אין לפניו שלשה דרכים: טוב וחיים, הפכו, ומה שבאמצע — שכן, כאשר הקב"ה נותן כחות ואפשרויות ודרכים שונות, לא יתכן שכולם יביאו תוצאות שוות — להגדיל את חלק הטוב בעולם ולהקטין את חלק הרע בעולם,

ובמילא, גם כאשר ישנו דבר הרשות, הרי זה כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא²⁵⁴ שהוא מעורב טוב ורע, ולכן, יש אפשרות להשתמש בו כדבעי, שאז מבררים ונוטלים את הטוב שבדבר, או להשתמש בו שלא

(250) ראה ויק"ר פל"ד, ג. תניא פכ"ט. לקו"ש חל"ז ס"ע 50 ואילך. ע' 71. תו"מ ח"ז ע' 359. ח"י ע' 71. ח"י"ג ע' 223. ח"י"ד ס"ע 120 ואילך. חט"ו ע' 127 ואילך. ועוד.
(251) ראה תניא פל"ב.
(252) הת' שלום דובער נעמאָנאָוו.
(253) ראה גם "רשימות" חוברת מד ע' 9. (254) פ"ז.

כדבעי, שאז מתגבר הרע שבדבר; אבל, לא יתכן שיהיו שתי ברירות בנוגע לפעולת האדם, ושתייהם יהיו ע"פ התורה, והיינו, שבין אם יעשה כך ובין אם יעשה להיפך, תהי' התוצאה בשוה.

וטעם הדבר — לפי שלא יתכן שיהי' בעולם דבר אחד לבטלה¹⁶, דכיון שיש בעה"ב לבירה זו²⁵⁵, שהוא תכלית השלימות, הרי מעצמו מובן שברא את העולם באופן שאין דבר אחד לבטלה, היינו, שלא יתכן שיהי' דבר מסויים שיכול להיות ויכול גם שלא להיות, שכן, דבר כזה גורם בלבול בכל שלימות הבריאה. וכמו"כ גם בנוגע לפעולת האדם: בכל פעולה וענין יש לו שליחות — שענין זה יקרב אותו לאלקות, לטוב וחיים אמיתיים; ואם אינו עושה זאת, אזי נעשה ענין הפכי. אבל אין בינתיים מצב ניטראלי; אין דבר ניטראלי בעבודת האדם.

אלא, ישנם בעולם גם עניני הרשות, שבהם צריכה להיות עבודת האדם באופן ש"בכל דרכיך דעהו"²⁵⁵ — לנצל את כל הדרכים והענינים שלו באופן שיהיו כלי וממוצע שעל ידם יתקרב לאלקות, שזהו"ע "דעהו", שידע ויכיר באופן עמוק ורחב ונעלה יותר עניני האלקות שבעולם, "דע את אלקי אביך"²⁵⁶, "ואהבת את ה' אלקיך"¹⁹⁶, להכיר את הקב"ה, להתקשר אליו ולדבקה בו.

וכללות הענין הוא — שאע"פ שבעולם ישנם שלשה קוין, "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"²¹⁵, הרי, שלשה קוין אלו הם כולם ענינים חיוביים, שפועלים עמידה וקיום בעולם; אמנם, בנוגע לעבודת האדם ישנם רק שני דרכים: "סור מרע ועשה טוב"²⁵⁷. הנהגת האדם יכולה להיות בא' משתי הדברים: "לב חכם לימינו" או "לב כסיל לשמאלו"²⁵⁸, ואילו דרך ממוצעת ביניהם — לא קיימת.

מו. והנה, בנוגע לקו הימין, נקל לדעת מה הם הדברים שחייבים לעשותם, וכן בנוגע לקו השמאל, נקל להבין ולא לטעות מה הם הדברים האסורים ע"פ תורה;

אך עיקר הקושי בעבודה הוא בנוגע לדברי הרשות — שלא לטעות, ולכוין להרצון העליון, שאכן תהי' ההנהגה באופן ש"בכל דרכיך דעהו", ועל זה ניתן סיוע מלמעלה — כסיום הפסוק²⁵: "והוא יישר אורחותיך", היינו, שהקב"ה יעזור לך שתלך בדרך הישר.

(257) תהלים לד, טו. לו, כז.

(258) קהלת יו"ד, ב.

(255) ראה ב"ר רפל"ט.

(256) דברי הימים-א כח, ט.

והענין בזה:

כאשר מתעסקים בדבר הרשות, אזי יש צורך בהבנה והשגה עמוקה יותר — כי, במבט שטחי ("אויבנאופיק") אין זה דבר איסור, אבל, כאשר האדם רואה שיש לו רצון ונטי' באופן מסויים, אזי מתעורר החשש שהסיבה לכך שיש לו משיכה לדבר היא מצד ענין של תאוה, שכן, אצל רוב בני האדם אין נפש האלקית המושל ושולט היחידי, אלא "זה וזה שופטן"²⁵⁹, כמבואר בתניא²⁶⁰ שישנו גם היצה"ר שהוא לכל-הפחות "כמו שופט ודיין האומר דעתו במשפט", ובמילא, יש צורך בהבנה והשגה עמוקה כדי להבחין איזה ענין בא מהיצ"ט ואיזה ענין בא מהיצה"ר²⁶¹.

ולפעמים יש צורך שתהי' גם שייכות לעניני העולם — כפי שמצינו בנוגע לסנהדרין (שהם הפוסקים היותר גבוהים שעליהם נאמר²⁶² "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"), שהוצרכו ללמוד זמן מרובה אצל מי שבקי בעניני העולם, כדי שיוכלו להבחין ("פאָנאַנדער-קלייבן זיך") אם הוא בעל-מום ופסול לקדושה, או שאינו בעל-מום וראוי לקדושה²⁶³ — כאמור לעיל (ס"ה ואילך) שכללות עבודתו של יהודי היא לעשות מהעולם כולו, קדושה.

מזו. אמנם, למרות הקושי שבעבודה בעניני הרשות, קובעת תורת החסידות שאין זו הדרך להנזר ("אַפּזאָגן זיך") מעניני הרשות ולא לבוא במגע עמהם:

ההנזרות מעניני הרשות — אינה תכלית העבודה, שהרי יכול להיות שמזה יבוא ל"דעהו", שימצא בזה ענין שיחזק אותו ביהדות, בתורה ומצוות, ובטוב וחיים אמיתיים,

וא"כ, כדאי כל היגיעה וההשתדלות בבירור הספקות באיזה אופן לנצל את הדבר הרשות,

ומה גם שדוקא באופן כזה הרי הוא ממלא את רצון הבורא, שברא גם את חלק הרשות, כדי שיעשו ממנו קדושה, ולהבטיח שלא יפול בלעו"ז.

וזהו גם תוכן תורת הבעש"ט הנ"ל (סי"ג) בפירוש "עזוב תעזוב עמו", שצריכים לעבוד את ה' יחד עם הגוף:

(262) פ' שופטים יז, יא.

(259) ברכות סא, ב.

(263) ראה סנהדרין ה, ב. וראה גם שם ז,

(260) רפ"ג.

(261) ראה גם אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ב.

ח"ד ע' סז (נעתק ב"היום יום" כג סיון).

אין לחשוב שכיון שעניני הגוף הם דברי הרשות, אזי יתנזר מהם ע"י תעניות וסיגופים (ומה שיהי' עם ניצוצות הקדושה שבדברים אלו — הרי זה שייך אל הזולת כו'), אלא העבודה צריכה להיות באופן ד"עזוב תעזוב עמו", להתייגע עם הגוף כדי שיוכל יחד עמו לעבוד את ה', ועי"ז יפעל שגם מ"שונאך" יהי' סיוע בעבודת הבורא.

מח. ומזה באים להוראה נוספת:

כאשר יהודי מרגיש בעצמו איזה כשרון, אזי הסדר הוא — לא להניח את הכשרון הצדה, וגם לא להשתמש בו ללא התבוננות באיזה אופן יכול לנצל אותו, שכן, כשרון מצד עצמו, ככל עניני הגוף ונפש הבהמית, הו"ע השייך לחלק הרשות, ובלשון החסידות והקבלה: קליפת נוגה שמעורב בה טוב ורע, ובזה צריכה להיות העבודה להציל ולהעלות את הטוב, ולהבטיח שלא תהי' שליטה וממשלה להרע.

וכיון שעוה"ז הגשמי, עולם העשי', רובו רע ומיעוטו טוב, וכמובא בתניא²⁶⁴ ש"כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו" — יש צורך בהבנה והשגה עמוקה ביותר בנוגע לעבודה בעניני הרשות, ובמקום שיש ספק ואין ביכלתו לפתור את הספק, עליו להניח את הדבר הצדה, שכן, בעולמו זה, "שב ואל תעשה עדיף"²⁶⁵.

אבל, צריך לדעת שזוהי הדרך הקלה, ללא מלחמה (כמדובר לעיל בהמאמר²⁶⁶), והיינו, שמחפש לעצמו "חיים קלים" (כהלשון המורגל במדינה זו), ולכן אינו רוצה להתייגע, אע"פ שבגלל זה ירוויח פחות, באמרו, שאינו מחוייב להדר, לעשות לפנים משורת הדין, ולחטוף יותר מצוות — די ומספיק לו להיות כמו הפחות והעני שבישראל.

ועל זה אומרים לו:

הקב"ה אומר על בני"ש בני מלכים הם²⁶⁷, ולכן ישנו דין בנגלה בתורה, שהשוכר פועלים, אם לא התנה מלכתחילה "על מנת שאין לכם עלי אלא כו'", אזי "אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהן"²⁶⁸, כיון שכל יהודי, יהי' מי שיהי', צריך כל טוב (לא רק ברוחניות, אלא) גם בגשמיות, שזוהו"ע "משביעין אותו", מלשון שובע²⁶⁹, שיהי' מושבע בכל טוב, והקב"ה אומר ליהודי "ראה

(268) ב"מ רפ"ז.

(269) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות לסש"ב" רפ"א ב"לקוטי פירוש" (ס"ע יט ואילך). וש"נ.

(264) פ"ו.

(265) עירובין ק, סע"א.
(266) פ"א (לעיל ע' 157).
(267) שבת סז, א. וש"נ.

נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב גוי' ובחרת בחיים" ²⁷⁰, שיהיו לו "חיים" ו"טוב" אמיתיים כפי הבנתו של הקב"ה, שזהו"ע שלמעלה ממדידת והגבלת שכל האדם, ולכן, צריך להשתדל ככל התלוי בו, שמסביב לו, וגם אצלו, יהי' רוב טוב רוחני, שימשיך במילא רוב טוב גשמי.

וכדי שיהי' רוב טוב רוחני, הרי כשם שבנוגע להבנה והשגה הנה גם אצל בעל שכל גדול תלוי הדבר במדת היגיעה, שכאשר מתייגע מעט אזי משיג מעט, וכדי שיהי' לו הון רב בידיעות ובאופן של קיום, צריך להיות הלימוד באופן של יגיעה דוקא — כן הוא גם בנוגע לכל טוב רוחני, שאינו יכול לבוא ע"י עבודה קלה, וגם לא ע"י עבודה שהיא "בין הפרקים", אלא ע"י ההשתדלות שתהי' העבודה בכל הכחות ובכל הענינים, כפס"ד השו"ע ²⁴: "בכל דרכיך דעהו", היינו, שצריך לעבוד את ה' לא רק בשעה שמתפלל ולומד תורה ומקיים מצוה, אלא גם באכילתו ובשתיתו ובטוילו וכו', צריך להתייגע עד שימצא את הדרך לכך שע"י האכילה והשתית' והטיול יוכל להתקרב יותר לאלקות ולחיי תורה אמיתיים.

ועד"ז בנוגע לענין של כשרון:

מי שהוא בעל כשרון בענין השכל, ויכול לטעון, שגם אם יתייגע מעט, אזי ישיג הרבה יותר מאשר איש פשוט, וא"כ, למה מחוייב הוא להתייגע כמה שעות ביום בלימוד התורה,

ועד"ז בנוגע לעבודת התפלה, עבודת הדביקות באלקות — שיכול לחשוב: למה צריכה להיות דביקותו בתפלה עד ל"התפשטות הגשמיות" (כמ"ש בשו"ע ²⁷¹) — מספיק שתהי' אצלו דביקות כפשוטה, שלא יהיו לו מחשבות זרות, ויכוין פירוש המילות שבתפלה.

על כך אומרים לו: אם עבודתו אינה "כדבעי ליה" למיעבד ²⁷², היינו, שיש לו כחות לפעול יותר ויותר, ואינו עושה כל מה שביכלתו — אזי חסר אצלו העיקר!

וכפי שמצינו בידי קדשים — כאמור לעיל (ס"ה ואילך) שענינים של בני"ה הוא לעשות מכל עניני העולם עניני קדשים — ש"כלי שרת מקדשין מלאין" ²⁷³:

כדי ש"כלי שרת" יקדשו מה שנותנים בתוכם — צריכים ה"כלי

(272) כתובות סז, רע"א. וש"נ.

(273) זבחים פח, א.

(270) נצבים ל, טרי"ט.

(271) טושו"ע ואדה"ז אר"ח סצ"ח ס"א.

שרת" להיות מלאים. אם הכלי הוא קטן, יש צורך שהכלי הקטן יהי מלא; ואם הכלי הוא גדול כמה פעמים ככה מהכלי הקטן, כך, שיכול לחשוב שגם אם ימלאו חציו או שלשת רבעיו אזי תהי' הכמות כמה פעמים ככה מאשר הכלי הקטן — הנה אם הכלי הגדול אינו מלא, לא נתקדש כלל מה שבתוכו; רק כאשר הכלי שלך הוא מלא, אזי מקדש מה שבתוכו.

וזהו גם הציווי ליהודי — שצריך לנצל את כל כחותיו במילואם, ואז הוא מקדש את חיו, שנעשים חיים אמיתיים, חיי נשמה בגוף, אבל, כפי ש"אתה בחרתנו" להיות "גוי קדוש" ו"ממלכת כהנים"²⁷⁴.

מט. ואם הדברים אמורים בכל כשרון, גם בענין שנוגע לעצמו — הרי עאכו"כ בנוגע לכשרון ההשפעה על הזולת:

מי שההשגחה העליונה חננה אותו בכשרון להשפיע על הזולת, על הסביבה, וסביבה גדולה ביותר, בריחוק מקום (וגם בריחוק זמן, כיון שההשפעה תומשך גם בדור שלאח"ז) — מובן בפשיטות שאם מנצל כשרון זה רק למחצה, הרי, מלבד זאת שהכלי שלו אינו מלא (כנ"ל), הנה כל זמן שאינו מנצל את הכשרון שלו במילואו, אזי ישארו מספר אנשים או מספר כתות שתחסר אצלם כל ההשפעה שהיו צריכים לקבל על ידו, כיון שהוא השליח מלמעלה למסור להם השפעה זו.

דהנה, כיון ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"¹⁶, הרי מובן, שמי שיש לו כשרון להשפיע על אלף אנשים, ומשפיע רק על תשע מאות תשעים ותשע — יתכן אמנם שיקבל "עולם הבא", אבל, תכלית בריאתו שבשבילה נברא בעולם, לא מילא, כיון שישנו יהודי בעולם שהולך וזועק: פלוני בן פלוני הוצרך למסור לי שליחות מלמעלה, ולא עשה זאת, וא"כ, למה מגיע לי עונש, בה בשעה שפלוני הוא האשם!...

ומזה מובן, שאפילו אם הדבר דורש יגיעה והשתדלות,

— לכל לראש, לידע כיצד לנצל השפעתו עבור ענינים רצויים ולא עבור ענינים בלתי-רצויים, ולאחרי כן, לעשות זאת באמונה, כפי שאמר יעקב — ה"ישראל" הראשון — "ביום אכלני חורב וקרח כלילה ותרד שנתי מעיני"²⁷⁵, כיון שעליו מוטלת האחריות שיהי' מעמד ומצב ש"רחליך ועזיך לא שכלו"²⁷⁶ —

(276) שם, לח.

(274) יתרו יט, ו.

(275) ויצא לא, מ.

הרי אין זה ענין של הידור מצוה, אלא ענין ש"מידי תבקשנה" (כלשון הכתוב²⁷⁷), שכן, אם ישנו אפילו אחד שהי' יכול להשפיע עליו ולא הגיעה השפעתו אליו, אזי תובעים ממנו: מדוע נטלת מפלוני השפעות טוב וחיים שהיו יכולים להגיע אליו? ...!

והטענה והמענה שיכול להראות שהציל את פלוני ופלוני, את זה העמיד על דרך הישר, ואת זה הציל מרדת שחת, ואת זה עשה לצדיק גמור — הרי זה ענין שנוגע לכללות החשבון בעולם; אבל בנוגע לפלוני שהי' צריך לקבל השליחות מלמעלה (ההשפעה), בעל-פה או בכתב או בדפוס, ע"י מכתב, מכתב-עתיים, או ספר, ולא עשה זאת — הרי הוא הולך וזועק: הקב"ה שלח עבורי שליחות שנמסרה ע"י יהודי פלוני, והלה נרדם באמצע הדרך, ואינני יודע מה אירע לו, ואילו אלי לא הגיע דבר השליחות!

— התירוץ על השאלה למה בוחר הקב"ה שליח שנרדם בדרך, הרי זה ענין שעליו אומרים²⁷⁸ "בהדי כבשא דרחמנא למה לך"... ולכן, כיון שיש בידו היכולת שעל ידו יגיע דבר ה' לעוד יהודי ועוד יהודי, לעוד עיר ולעוד מדינה — אזי "ותדד שנתי מעיני", עד שיביא את דבר השליחות בכל מקום שידו מגעת.

וע"פ המבואר בחסידות²⁷⁹ שקו העונג וקו הצער שוים הם ושקולים זה כנגד זה, הרי כאשר רואים את גודל התועלת שיכולים לפעול ע"ז שמביאים דבר ה' בכל מקום שידו מגעת, אזי מובן גודל הצער שגורמים ע"י ההיזק הכי מבהיל, כאשר לא זו בלבד שלא ממלאים את השליחות, אלא מנצלים את הכחות והאפשרויות להביא (לא דבר ה', אלא) ענין שהוא נגד דבר ה'.

אמנם, כמדובר לעיל (סכ"ו ואילך) מ"ש בהתחלת התניא שאומרים לכל יהודי "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", ומסבירים לו מיד שזהו "בעזה"י, ש"הקב"ה עוזרו", בהבטיחו ש"לא ידח ממנו נדח", ולכן, אם רק מקבלים החלטה תקיפה ומוחלטה להתנהג ע"פ מ"ש בהתחלת השו"ע: "שויתי הוי' לנגדי תמיד"²⁸⁰, הנה בבואו גם להסימנים שלאח"ז, עד להסימן שבו מדובר אודות "בכל דרכיך דעהו", אזי מתקיימת ההבטחה "והוא יישר אורחותיך", היינו, שסומכים על הקב"ה כמו בן

279) ראה המשך תרס"ו ע' קז. ועוד.

280) תהלים טז, ח.

277) שם, לט.

278) ברכות יו"ד, סע"א.

שסומך על אביו שינהיג אותו בדרך הישרה, "ישר יחזו פנימו"²⁸¹, לנצל את הכחות והאפשרויות שלו במילואם, להביא דבר ה' בכל מקום שידו מגעת.

וכיון שדבר ה' הוא גם "מכלכל חיים בחסד מחי' מתים"²⁸² — הרי ביחד עם דבר ה' שמביא שם, נמשך גם בני חיי ומזוני רויחי.

נ. וזהו ג"כ סיום אגרת הקודש הנ"ל אודות י"ט כסלו (שהתחלתה "החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו") — "ישר יחזו פנימו":

כאשר יהודי מעמיד את עצמו לנגד הקב"ה (כמ"ש בהתחלת השו"ע "שויתי הוי' לנגדי תמיד") פנים אל פנים, ומתבונן אפילו לשעה קלה, עוד לפני נט"י, שעומד לפני מלך גדול, שמצפה ממנו שימלא את השליחות שנמסרה על ידו, בנוגע לעצמו, ובכל מקום שידו מגעת — אזי מתקיים בו מש"נ בסיומו של שו"ע או"ח לאחר סדר היום, שהנהגתו היא באופן ש"בכל דרכיך דעהו", שגם באכילתו ובשתייתו ובטיולו ובכל עניניו פועל הוא לקשר ולחבר אותם עם אלקות, ולעשות מהם כלי ומשכן לו ית', וכשם שבמשכן ומקדש לא היו כלים טמאים, ולא היו כלים שבורים, כי אם כלים טהורים ושלמים דוקא, ולא באופן של עניות, אלא באופן של עשירות דוקא, שלכן "השקו את התמיד בכוס של זהב"²⁸³, וכדאיתא בגמרא²⁸⁴ שאין זו גוזמא, כיון ש"אין עניות במקום עשירות" — כמו"כ נעשה גם אצלו, שאפילו הענינים של ה"בהמה" שבו באים "בכוס של זהב", וכמו הזהב של ביהמ"ק שהי' זהב טהור; עליו רק לעשות מביתו וחלקו בעולם וכל הסביבה — בית המקדש.

וזוהי כללות ההוראה דתורת החסידות שצריך להיות "עזוב תעזוב עמו", עם עניני הגוף, ולא רק כדי לצאת י"ח, אלא לנצל אותם במילואם, אך כיון שרובו רע ומיעוטו טוב, צריכה להיות ההתחלה מהענין ד"אור וחיות נפשנו ניתן לנו", לא רק הנפש עצמה, אלא גם חיות הנפש ואור הנפש — שזהו אלקות, כמ"ש²⁸⁵ "ה' אורי וישעיי".

ואז פועלים שיהי' "ישר יחזו פנימו" (כהסיוס באגה"ק הנ"ל המועתק ומפורסם לכל), שפועלים בכל הענינים שיהיו ענינים פנימיים, וממשיכים בהם הענין ד"ישר אורחותיך".

284) שם כט, סע"א.

285) תהלים כו, א.

281) שם יא, ז.

282) נוסח תפלת העמידה.

283) תמיד ל, סע"א.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אבינו מלכנו".]

* * *

נא. דובר לעיל (סל"ט ואילך) אודות מאתיים שנה מהחתונה של רבינו הזקן, שמיד לאחרי כן לקח רבינו הזקן את כספי ה"נדון", והשתמש בהם כדי לסדר ליהודים ענין של פרנסה, וענין זה הי' התנאי קודם כניסתו לסדר החיים הקשור עם עבודה בעולם, לאחרי התקופה ד"נפשי חשקה בתורה", ללא שייכות לענינים אחרים.

ויש להוסיף בזה, שכאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר ורשם סיפור זה, ציין גם, שענין זה הי' בהסכמתה המלאה של זוגתו הרבנית. וכמדובר לעיל (ס"ג) שכאשר מורה-דרך בישראל מספר סיפור יש הוראות גם בפרטי הדברים, כך, שגם בפרט הנ"ל יש הוראה.

נב. ובהקדמה:

יש סדר הנהגה שהבעל מטיל אימה בבית²⁸⁶, ומובן, שהנהגה כזו אינה באופן שיש הסכמה מלאה של עקרת הבית, אלא היא ממלאת ציווי ופקודה.

אמנם, התורה "דרכי" דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום", וכמוזכר לעיל (ס"כ) פסק הרמב"ם ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם". ולכן לא מספיק פדי' סתם, אלא צריך להיות "פדה בשלום". והרי ענין השלום הוא באופן שישנו ההסכם של שני הצדדים.

— בענין הנצחון, מספיק רצונו של צד אחד, צד הגיבור, ללא נפק"מ מהו רצונו של החלש, שהרי ניצחו אותו; אבל ענין השלום הוא בהסכמת שני הצדדים.

ובזה ניתוסף הביאור והאור של תורת החסידות, פנימיות התורה (שתכליתה לחדור גם בנגלה דתורה, ולחדור אח"כ גם בעולם עד שהעולם יהי' משכן ומקדש לו ית', והרי ענינו של ביהמ"ק הוא פנים ולא חרוץ) — שלא מספיק ענין השלום סתם, אלא צריך להיות ענין השלום באופן של פנימיות (לא רק בחיצוניות ובשטחיות), שזוהי הדרך להבטיח שלא ישאר אחיזה כלל לענין של מחלוקת לאח"ז.

וכיון שזאת היא התביעה והדרישה, ואין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו (כנ"ל ס"ב) — יכולים לקיים זאת.

(286) ראה שבת קה, ב. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג.

וזוהו משנת"ל (בהמאמר²⁸⁷) שתכלית העבודה היא — לא רק "ואהבת גו' בכל לבבך"¹⁹⁶, אף שגם עבודה זו בלבד היא "בשני יצריך"²⁸⁸, אלא צריך להיות גם "בכל מאדך", וכפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בשער התפלה, בד"ה פדה בשלום¹⁸⁰, שהעבודה ד"בכל מאדך" פועלת שהיצה"ר ונה"ב נעשים כולו טוב, שאז עבודתם היא לא רק בגלל שמצווים עליהם ומכריחים אותם לעשות זאת, אלא שגם הרצון והעונג שלהם הוא לעשות זאת.

נג. וזהו גם תוכן ההוראה מסיפור הנ"ל:

כיון שה"נדן" בא מבית האב, ובלשון הכתוב²⁸⁹: "מאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה" — הרי מצד טבע בני-אדם מרגישה הבת, האשה, שיש לה שייכות לה"נדן" יותר מאשר להחתן, הבעל. ובמילא, האשה היא זו שצריכה להצטער יותר כאשר נוטלים את כל ה"נדן" עבור אחרים.

וזוהי ההוראה מסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות רבינו הזקן — ש"שמך מנהו" יכול להיות אצל כל אחד מישראל — שלא זו בלבד שצריך להיות "געשמאק" בעשיית טובה ליהודי (שלכן נותנים בשביל זה את כל ה"נדן"), אלא עוד זאת, שענין זה צריך להיות בהסכמתם המלאה של הגוף ונה"ב (שיחד עמהם צריכה להיות העבודה, כנ"ל בפירוש "עזוב תעזוב עמו"), שגם להם יש "געשמאק" בעשיית טובה ליהודי.

וענין זה נמשך אח"כ בעולם, בסדר החיים של איש וביתו, שכל הענינים הם בהסכמתה המלאה של עקרת הבית, שאז ישנם חיים מאושרים, ש"שמחה שרוי" ביניהם²⁹⁰, כיון ש"שכינה שרוי" ביניהם²⁹¹.

נד. ומזה באים לענין נוסף ששייך להאשה:

באחת ההתועדויות של י"ט כסלו²⁹², אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר:

רבינו הזקן מתחיל את ספר התניא בהענין ד"משביעין אותו" — דקאי על הולד, והיינו, בשעת יצירת הולד, אלא, שכיון שבפשטות לא שייך ענין של ציווי בנוגע לולד, ולכן השבועה היא (גם) בנוגע להורי הולד, שהם צריכים להתנהג באופן כזה שאצל הולד הנולד תהי' תשוקה וחשק להיות צדיק ולא רשע.

(287) פ"א (לעיל ע' 159).

(288) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י

(290) ראה יבמות סב, ב.

(291) סוטה יז, א.

(292) שיחת י"ט כסלו תש"ד ס"ב (סה"ש

תש"ד ע' 50).

(289) ויצא לא, א.

והרי ענינים אלו הקשורים עם לידת ולד — תלויים בהאשה, עקרת הבית.

וע"פ האמור לעיל (סמ"ח) שהפירוש "משביעין אותו" הוא גם מלשון שובע, שהו"ע המשכת רב טוב למי שצריך לקיים את השבועה, שיהי' מושבע בכל טוב — הרי כיון שעבודתה של האשה קשה יותר ודורשים ממנה יותר מאשר דורשים מהבעל, ממשיכים לה תוספת סיוע ותוספת כח ותוספת ברכה והצלחה, שתהי' מושבעת בכל טוב, ותוכל למלא שליחותה לבנות בית ולגדל ילדים שידעו שענינם הוא "תהי צדיק ואל תהי רשע".

נה. וזהו גם משנ"ת במאמר שלפנ"ד²⁹³, בפירוש הכתוב²⁹⁴ "ויהיו חיי שרה וגו' שני חיי שרה" — "אתת שרה ונחתת וסלקת כו' ובגין כך זכתה לחיין עלאין", ועד ש"דילה הוו חיין²⁹⁵:

אע"פ שגם אברהם נחית וסליק כו', ואדרבה, שרה "סלקת" בגלל היותה אשת אברהם ובכחו של אברהם, מ"מ, גדלה מעלתה של שרה, כמ"ש²⁹⁶ "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", "שהי' אברהם טפל לשרה בנביאות"²⁹⁷.

וטעם הדבר — לפי שנביאות הו"ע הפשטת הגשמיות (כמ"ש רבינו הזקן בסיום ספר התניא²⁹⁸), וענין הפשטת הגשמיות קשה לפעול אצל האשה, הגוף ונפש הבהמית, יותר מאשר אצל נפש האלקית, וכיון ש"לפום צערא אגרא"²⁹⁹, הרי מצד הקושי שבדבר, מגעת האשה לדרגא נעלית יותר בענין הנבואה.

ולהעיר גם מהשייכות לדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, שהוא הגלגול של דור המדבר, שבו גדלה מעלת הנשים שלא נתנו נזמיהם עבור העגל (משא"כ אצל האנשים כו'), וזהו הטעם שתלמידי חכמים שבדרא דעקבתא דמשיחא נשמעים לנשותיהם³⁰⁰.

נו. ובנוגע לפועל:

כאשר ההנהגה בתוך הבית היא כדבעי, הרי, לא זו בלבד שאין הפרעה מצדה של עקרת-הבית, ולא רק שישנו הסכם בלית-ברירה, או

(293) ד"ה ויהיו חיי שרה דש"פ חיי שרה (לעיל ע' 136).

(297) פרש"י עה"פ.

(298) קו"א קנו, א.

(299) אבות פ"ה מכ"א.

(300) ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל שמות ג,

ד. שער הגלגולים הקדמה כ'.

(294) ר"פ חיי שרה.

(295) זח"א קכב, א ואילך.

(296) וירא כא, יב.

אפילו הסכם באופן של מהיכא תיתי, אלא ההסכם הוא ע"ד הענין ד"בכל מאדן", שעיי"ז נעשה הענין ד"פדה בשלום נפשי" — "נפשי" דייקא, דקאי על מלכות³⁰¹, שזוהי המדריגה הכי תחתונה, אבל היא מגעת במדריגת היחידה (ולא כ"כ בהמדריגות שבנתיים).

ועד"ז בנוגע לבנות ישראל הכשרות שבכל דור ודור, בנות שרה רבקה רחל ולאה, שהם אלו שבונים את בית ישראל, כמ"ש במגילת רות³⁰²: "כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל" — שמזה נעשה אח"כ "אלה תולדות וגו'" עד לידת דוד³⁰³, "דוד עבדי נשיא להם לעולם"³⁰⁴, מלכא משיחא, שיבוא במהרה בימינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ג' התנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן), ואח"כ צוה לנגן "כי אנו עמך"].

* * *

נז. למרות שהקהל כבר עייף, והשעה היא כבר לאחר חצות — הרי כיון שערכו סיום וחלוקתו מחדש, יש לקיים את המנהג לומר דבר-מה, לכל הפחות בקיצור.

התחלת הש"ס היא: "מאימתי קורין את שמע בערבין", ופריך בגמרא: "מאי שנא דתני ערבית ברישא, לתני שחרית ברישא" (שהרי יש גם ק"ש בשחרית, כמ"ש³⁰⁵ "בשכבך ובקומך"), ומשני: "יליף מברייתו של עולם, דכתיב³⁰⁶ ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד".

ולכאורה, תירוץ זה, לא זו בלבד שאינו מתרץ את הקושיא, אלא אדרבה, מחזק את הקושיא עוד יותר:

כל ענין התורה הוא — לפעול חידוש ("עפעס אויפטאָן") בעולם. ובפרט ע"פ המדובר לעיל (ס"ה) שהעולם מצד עצמו יש לו "מחיצה", היינו, שישנה הגבלה עד היכן יכול העולם להתעלות, ובלשון החסידות — שהעולם מצד עצמו יכול להתעלות רק עד שורש הנבראים³⁰⁵, ולא למעלה מזה, ובמילא, הרי זה עדיין גשמיות, כי, ידוע המובא בחסידות³⁰⁷ מ"ש העיקרים³⁰⁸ שגם בריבוי ההשתלשלות אי אפשר להיות מרוחניות גשמיות, וא"כ, ככל שיתעלה הדבר הגשמי עד לשרשו

(301) ראה יהל אור עה"פ (ע' רח).	(306) בראשית א, ה.
(302) ד, יא.	(307) ראה המשך מים רבים תרל"ו ריש ע'
(303) שם, יח ואילך.	קעג. סה"מ תשי"א ס"ע 14. ועוד.
(304) יחזקאל לז, כה.	(308) ראה מ"א פכ"ג. מ"ד פ"ג.
(305) ואתחנן ו, ז.	

ומקורו, הרי זה ישאר עדיין גשמיות; ואילו ענין התורה הוא — לשנות את העולם שלא יהי' כפי שהוא מצד הבריאה.

וא"כ, כאשר נשאלת השאלה בנוגע להתחלת התורה שבע"פ, "מאי שנא דתני ערבית ברישא, לתני שחרית ברישא", אינו מובן התירוץ "יליף מברייתו של עולם" — שהרי זה לכאורה היפך הנהגת התורה שענינה הוא לשנות את העולם!?

ולהעיר גם מהדין בנגלה דתורה (כאמור לעיל (סי"א) שכל ענין ישנו גם בנגלה, ברמז עכ"פ) — כידוע מ"ש הסמ"ע בשו"ע חושן משפט³⁰⁹ בנוגע למנהג דינים, ש"פסקי הבעה"ב ופסקי הלומדים הם שני הפכים". ופשיטא שלא מדובר כאן אודות בעלי-בתים שאינם שומרי תומ"צ, שמלכתחילה אין קס"ד להתחשב בדעתם בנוגע לדין בחושן משפט; אלא המדובר הוא אודות בעלי-בתים שומרי תומ"צ, שיש להם גם קביעות עתים בתורה, ואעפ"כ, להיותם בעלי-בתים שרוב עסקם בעולם, אזי ה"הנחה" שלהם היא היפך דעת תורה.

ובנדו"ד: מוטב שתישאר קושיא "מאי שנא דתני ערבית ברישא, לתני שחרית ברישא", מאשר לתרץ "יליף מברייתו של עולם, דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר" — כי, כאשר יודעים שבסדר "ברייתו של עולם" קודמת ערבית לשחרית, צריך להיות בתורה להיפך!?

נח. והביאור בזה — בסיום הש"ס, "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, שנאמר³¹⁰ הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות":

לכאורה אינו מובן³¹¹: מהו ההכרח להיות "שונה הלכות בכל יום", ללמוד הלכה בכל יום ויום — אם למד אתמול כ"ד שעות, ומחר ילמד כ"ד שעות, למה לא יוכל לדלג יום אחד?

על כך אומרים לו: ע"י לימוד כ"ד שעות ביום אחד פועלים אמנם ענין גדול, אבל אעפ"כ, אם עובר יום ללא הלכה, אזי בטלה ההבטחה "שהוא בן העולם הבא"; ואילו כאשר לומד הלכה בכל יום — אף שזמן הלימוד אינו אלא רגעים אחדים, כיון שאינו יכול להקדיש יותר זמן — אזי "מובטח לו שהוא בן העולם הבא".

וטעם הדבר — "שנאמר הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות":

(311) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשט"ז
ס"ח ואילך (ת"מ חט"ו ס"ע 260 ואילך).

(309) ס"ג סקי"ג.

(310) חבוקק ג, ו.

ובהקדם מ"ש השל"ה³¹² (והובא בכללי הש"ס³¹³) בנוגע להכלל ד"אל תקרי כו' אלא כו", שאין הכוונה לבטל את הפירוש הקודם, אלא שני הפירושים (הן הפירוש שלפני הדרשה "אל תקרי", והן הפירוש שלאחרי הדרשה "אל תקרי כו' אלא כו'") קיימים הם, וכל אחד ממלא ומשלים את השני.

ועד"ז בנדו"ד ישנם שני הפירושים: הפירוש הפשוט — "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁶⁰ — "הליכות עולם לו", היינו, שהקב"ה מנהיג את העולם כרצונו, ובאופן כזה נעשית הנהגת העולם; והפירוש ד"אל תקרי הליכות אלא הלכות" — הלכות עולם לו — שצריך להמשיך את ההלכות בעולם.

ושני הפירושים אינם בסתירה זה לזה, ואדרבה, משלימים זה את זה (כנ"ל) — שהקב"ה מנהיג את העולם עי"ז שהעולם מתנהג ע"פ הלכות התורה.

וכיון שרצונו של הקב"ה שנוסף על בריאת העולם כפי שנברא על ידו תהי' גם עבודת האדם ("למעשה ידיך תכסוף"⁹²) "לעשות", "לתקן"³¹⁴, שזוהי כללות העבודה ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"⁴², שהעולם יהי' דירה לו ית' — הרי מובן, שהנהגת העולם ע"פ רצונו של הקב"ה ("הליכות עולם לו") היא עי"ז שיהודי "שונה הלכות".

וענין זה צריך להיות "בכל יום":

בכל יום ויום נעשה חידוש הבריאה כמו שהי' בששת ימי בראשית, שאז "כל יומא ויומא עביד עבידתי" (כלשון הזהר³¹⁵), שלכן הי' צורך בכל ששת הימים, יום ראשון בפני עצמו, ויום שני בפני עצמו וכו'. וכך חוזר ונשנה מידי שבוע בשבוע, שלכן אומרים "היום יום ראשון", "היום יום שני" וכו', אע"פ ש"כבר עברו רבבות ימים משי"ב עד עתה", כ³¹⁶, כשם שכל שבת הוא בדוגמת שבת בראשית, שזוהו שאומרים "זכר למעשה בראשית"³¹⁷, כמו"כ כל יום ראשון הוא בדוגמת יום ראשון לשבת בראשית, ועד"ז יום השני וכו' עד יום הששי.

ולכן, כשם שבכל יום משי"ב היתה אמירתו של הקב"ה, "ויאמר אלקים יהי אור"⁶⁹, וכיו"ב, שהו"ע של המשכת אלקות — כמו"כ צריך

(315) ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.

(316) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א.

(317) ראה מו"נ ח"ב פל"א. הובא ברמב"ן

ואתחנן ה, טו.

(312) חלק תושבע"פ תג, א.

(313) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 24

הערה 27.

(314) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י שם.

להיות הענין ד"שונה הלכות בכל יום", הלכות דייקא, כפירוש רש"י "משנה וברייתא הלכה למשה מסיני", היינו, שלא נוגע כאן ההבנה וההסברה בשכל והשקו"ט שבדבר, אלא הפס"ד וההלכה כיצד צריכה להיות ההנהגה בעולם ("הליכות עולם") במעשה בפועל, גם אם בשכל האדם ישנם קושיות, ובלשון הידוע³¹⁸: "אם הלכה נקבל", כיון שזהו"ע שלמעלה משכל האדם, בדוגמת האלקות שלמעלה משכל האדם שנמשך ע"י אמירתו של הקב"ה בשי"ב.

נט. וע"פ מ"ש בסיום הש"ס שענין הלכות התורה הוא לפעול "הליכות עולם לו" — מובן הטעם "דתני ערבית ברישא", "יליף מברייתו של עולם, דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד":

כיון שברייתו של עולם מתחילה מ"ויהי ערב" — אזי בהכרח שתהי' מיד ההלכה "מאימתי קורין את שמע בערבין", שעל ידה נעשה "הליכות עולם" ב"ערב" של העולם.

כלומר: מיד שנבראת המציאות ד"ויהי ערב", צריכה להיות הלכה בתורה בנוגע למציאות זו, ואין להמתין י"ב שעות עד שיהי' "ויהי בוקר", ו"לתני שחרית ברישא", כיון שאי אפשר להשאיר את מציאות העולם — "ויהי ערב" — ללא הלכה בתורה.

ולכן "תני ערבית ברישא", "מאימתי קורין את שמע בערבין", שזוהי ה"הלכה" שפועלת ב"הליכות עולם" שיהי' הענין דקריאת שמע — "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"³¹⁹, "אמליכתי למעלה ולמטה (שזהו הח' ד"אחד", שרומז על ז' רקיעים וארץ³²⁰) ולארבע רוחות השמים"³²¹ (שזהו הד' ד"אחד" שרומז על ד' רוחות העולם), שע"ז נעשה "יום אחד", ש"הקב"ה יחיד בעולמו"³²², לא רק ב"ויהי בוקר" אלא גם ב"ויהי ערב", אחדות שלימה.

ס. וכן הוא גם בעבודת האדם:

יש זמנים שהאדם עומד ברום המעלה, ומרגיש עלי' בנפשו כו' — שזהו מעמד ומצב של "בוקר"; אך יש גם זמנים שהאדם מרגיש ירידה בעבודתו לה', בלימוד התורה וקיום המצוות, ועשיית הטוב והחסד — שזהו מעמד ומצב של "ערב".

(318) יבמות עו, ב (במשנה). וש"נ.

(321) ברכות יג, ב.

(319) ואתחנן ו, ד.

(322) בראשית א, ה ובפרש"י — מב"ר

(320) שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ו. פ"ג, ח.

וש"נ.

וההוראה היא — שאין לחשוב שיזעק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" רק בהיותו בעילוי הדרגא, ואילו בהיותו בשפלות הדרגא אזי יכול להתנהג כמו אינו-יהודי, להבדיל, ולהמתין עד שיהי' אצלו מעמד ומצב של "ויהי בוקר";

כיון שב"ברייתו של עולם", כולל גם "עולם קטן זה האדם"⁷³, ישנה מציאות של "ויהי ערב" — הנה מיד "בערבין" מוכרח הוא להתחיל לזעוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ומזה יבוא אח"כ למעמד ומצב ד"קורין את שמע בשחרית".

וזהו גם בהתאם ובהמשך לתורת הבעש"ט על הפסוק "כי תראה חמור שונאך גו' עזוב תעזוב עמו", שצריך לעבוד את ה' גם עם חומר הגוף (כנ"ל סי"ג) — שאע"פ שחומר הגוף הוא חומר חשוך ("ערב"), ואינו ענין של רוחניות, ועאכ"כ שאינו ענין של אלקות, ואילו הנשמה, הרי "נשמה שנתת בי טהורה היא", וכאמור לעיל (ס"ז) שאפילו בהתלבשותה בגוף קשורה היא עם ה"מזל" שזהו שורש ומקור הנשמה, אע"כ, צריכה להיות העבודה יחד עם הגוף, וגם כאשר הגוף הוא במצב של שכיבה, "בשכבך", צריכה הנשמה לזעוק בהגוף — ועד שגם הגוף יתחיל לומר — "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ואז אומר "ישראל" "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", כדאיחא בגמרא במסכת פסחים³²³ שכאשר "אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד .. פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (אע"פ שמשא רבינו לא הי' זקוק לכך).

וענין זה קשור גם עם כללות ההתגלות של הבעש"ט:

ידוע המבואר בכמה שיחות³²⁴ שהתגלות נשמתו של הבעש"ט היתה כדי לעורר את בני"י מתרדימתם, כמשל האדם ששקוע בתרדימה עמוקה ביותר (התעלפות), שא' העצות לעורר אותו היא עי"ז שלוחשים באזנו שמו בלשון הקודש, ודוגמתו בנמשל, שבדרא דעקבתא דמשיחא (שנקרא בשם "עקב"), ש"אכשור דרי" (בתמי")¹⁹⁰, אזי נתגלתה נשמתו של הבעש"ט ששמו הי' "ישראל", ועי"ז נפעל החיבור והקשר של נשמת בני"י כפי שהיתה למטה במצב של שינה עם שרשה ומקורה למעלה בעולם האצילות, "טהורה היא", להיות "עורו ישינים משנתכם", — ולהעיר שזוהי העבודה דראש השנה, ועד"ז גם בנוגע לר"ה

323) נו, א. וראה גם ספרי עה"פ ואתחנן (324) ראה כתר שם טוב בהוספות סתי"ח. וש"נ.

לדא"ח, כמ"ש הרמב"ם³²⁵ "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורו ישינים משנתכם וכו'" (וכידוע שבאריכות לשונו של הרמב"ם מרומזים כל ג' הדרגות דמלכיות זכרונות ושופרות³²⁶) —

כך, שתמורת המעמד ומצב ד"בשכבך" — פועלים שהעולם יזעק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

סא. ולאחרי התחלת הש"ס בהענין דק"ש, ממשיכים ולומדים עוד הפעם את הש"ס עד שבאים לסיום הש"ס במשנה — "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר³²⁷ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", שזהו גם הענין ד"פדה בשלום נפשי", השלום האמיתי, שהו"ע התורה.

ושלום זה הוא הכלי לברכתו של הקב"ה — שהיא בלי גבול, מושבע בכל טוב — שתומשך למטה ב"הליכות עולם לו", ובאופן שבני"ע נעשים בעלי-בתים על העולם, ועושים מהעולם דירה לו ית'.

סב. (ואח"כ אמר:)

כיון שאוחזים ב"סיום", הרי הסיום צריך להיות קשור עם ההתחלה (ע"ד האמור לעיל בנוגע לסיום הש"ס) — שכל אחד יעשה ככל יכלתו ויותר מיכלתו ב"יפוצו מעינותיך חוצה", ובודאי יעמוד משיח בהבטחתו¹¹ "ש"קא אתי מר", בעגלא דיין, למטה מעשרה טפחים.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "אימתי קא אתי מר". ואח"כ צוה להרב יהושע חרד לנגן הניגון הספרדי, וניגנו "עזרני א-ל חי"].

* * *

סג. בהמשך להמדובר לעיל אודות "יפוצו מעינותיך חוצה", הרי ככל הענינים של חסידות חב"ד, צריך גם ענין זה להיות בסדר מסודר, באופן ד"הליכות עולם לו", אלא שה"הליכות" יהיו ע"פ תורה.

ולכן התחיל כ"ק מו"ח אדמו"ר להתעסק בשילוח אנשים בעולם, כדי שעל ידם יהיו אח"כ הצינורות שתהי' העבודה דהפצת המעיינות בנקל יותר, גם בדרך הטבע.

ובעמדנו ביום שעליו אומרים שהוא ראש השנה על הענינים

(327) תהלים כט, יא.

(325) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

(326) ראה המשך תרס"ו ע' ב.

ד"יפוצו מעינותיך חוצה" — הרי מעצמו מוכן ששלוחים הנ"ל הם מאלו שנוטלים חלק בראש, כיון ש"שלוחו של אדם כמותו"³²⁸, ועאכו"כ שלוחו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שהי' והוא (גם עתה) נשיא הדור.

סד. ובכן:

על כל אחד במקומו לדעת שיש לו את כל הענינים, האפשריות והיכולת למלא את השליחות, וגם המקום כבר ראוי לזה, וצריך רק למלא את שליחותו באמונה, דהיינו, להניח את עצמו על הצד, באופן שכל ענינו אינו אלא למלא את השליחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר, להשלים את תכלית הכוונה דהפצת המעיינות חוצה.

מצד המשלח — ישנם כל הענינים הדרושים; מצד הזמן — הרי כדברי הרבי³²⁹ ש"הנה זה עומד אחר כתלנו"¹²⁴, זהו כבר זמן השיא ("די העכסטע צייט") שמישיח ממתין להוריד את ההעלם והסתר ולהתגלות; יש צורך רק ב"אצבע קטנה"⁴¹ של השליח במקום זה ושל השליח במקום שני, ושל אלו שנמצאים מסביבו שצריכים לעזור ולסייע לו שתהי' אחיזה בדרך הטבע, ואז, ימלא כל אחד את שליחותו במילואה, וכבת אחת יהי' "לכל בני ישראל .. אור"³³⁰ — האור של ה"מאור" שבתורה, זוהי פנימיות התורה³³¹, בכל מקום ובכל מדינה שנמצאים שם.

וע"פ דברי המדרש³³² "אחד מכם גולה לברברי' ואחד מכם גולה לסמטרי' דומה כמו שגליתם כולכם" — הרי גם בנדו"ד מספיק אחד בעיר ושנים במשפחה שעוסקים באמונה, להיות ה"חודה של מחט" שפותחת "פתחו של אולם"³³³ שתהי' הפצת המעיינות מתוך שמחה ומנוחה וטוב לבב, באופן דמוסיף והולך ומוסיף ואור והולך ומתגבר "עד נכון היום"³³⁴ — "היום אם בקולו תשמעו"³³⁵, שאז נעשה זה "היום" שעליו אומר משיח שהוא בא "היום"³³⁶.

סה. ואף שקשה להזכיר את כולם, יש להזכיר לכל לראש את כפר חב"ד אשר בארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו.

קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב.

סה"מ תרפ"ט ע' 176. וש"נ.

(332) שהש"ר פ"ב, ח.

(333) ראה שהש"ר פ"ה, ב.

(334) משלי ד, יח.

(335) תהלים צה, ז.

(336) סנהדרין צח, א.

(328) ברכות לז, ב (במשנה). וש"נ.

(329) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ט ס"ב

(סה"ש תרצ"ט ע' 316). אג"ק שלו ח"ה ע' סזו.

(330) בא יו"ד, כג.

(331) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפי' יפה

ענף שם. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז ובפי'

כמו"כ יש להזכיר את השלוחים שבפאריז — עבור צרפת, ובמילאנו — עבור איטליא, ובמלבורן — עבור אוסטרליא, ובקזבלנקא ומקנס — עבור מרוקו, וביוהנסבורג — עבור דרום אפריקא, ובכל מקום ומקום. והעולה על כולנה — אחינו הנתונים בשבי" מאחורי המסך (כפי שנקרא עתה), שעומדים מאז, משך עשירות בשנים, בתנועה של מסירת-נפש (לא בכח, אלא) בפועל, על שמירת דקדוק קל של דברי סופרים, הם ובניהם ובנותיהם, הקטנים עם הגדולים — שיוסיף ה' עליהם בברכתו שיוכלו לעבוד עבודתם ללא יסורים ח"ו, בחסד וברחמים, ובטוב הנראה והנגלה.

וכל אחד במקומו יעסוק בהפצת המעיינות מתוך בריאות נכונה, ובאופן דמוסיף והולך, ואז תהי' ביאת משיח למטה מעשרה טפחים, ויולך את כולנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אני מאמין"].

* * *

סו. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם (וכמדומני שכבר נדפסו הדברים)³³⁷, שכאשר הביאו את רבינו הזקן ל"טיינע סאָוועט" (מועצה החשאית), אל המקום שבו היו צריכים לערוך את החקירה ודרישה, היו התפילין מונחים על ראשו, ותיקן אותם, ואז נפל פחד על כל הנוכחים בחדר. ואמר רבינו הזקן, שזהו מ"ש בגמרא³³⁸ על הפסוק³³⁹ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש", וכיון שראו את התפילין שבראש, לכן נפל פחד עליהם. וכאשר שאלוהו, א"כ, למה כאשר פלוני הי' מעוטר בתפילין לא נפל פחד עליהם, השיב, שהלשון הוא "תפילין שבראש", והיינו, שכאשר מניחים תפילין באופן שהתפילין הם (לא על הראש, אלא) בראש, אזי מתקיים הפסוק "וראו כל עמי הארץ גו' ויראו ממך".

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

במדינות הנ"ל ישנם יהודים אשר מבלי הבט על כל הרדיפות ועל גודל ההעלם וההסתר, עומדים הם בתנועה ד"תפילין שבראש"!!! ... וכיון שכאשר "אחד מכם גולה לברברי" .. דומה כמו שגליתם כולכם" (כנ"ל סס"ד), ויוצאים ידי חובת גלות, שענינה הוא ש"אחרי כן

338) ברכות ו, א.
339) תבוא כח, יו"ד.

337) ראה בהנסמן בתו"מ ח"ה ע' 54. וראה
גם סה"ש תרפ"ו ע' 95. וש"נ.

יצאו ברכוש גדול³⁴⁰, ע"י בירור הענינים שיכולים לעשות מהם קדושה — הרי מספיק שאחד או שנים (ועאכו"כ שישנם רבים) נמצאים בתנועה כזו כדי לפעול את הענין ד"יראו ממך", שיתבטלו כל עניני הרדיפות והגזירות וההעלמות וההסתרים, ובקרוב ממש יוכלו מתוך חירות אמיתית בכל הפרטים ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן דמוסיף והולך ומוסיף ואור, עד שיבוא משיח צדקנו ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ.

וכל אלו שהתענו בהרדיפות ועמדו בכל הנסיונות, והעמידו "דור ישרים יבורך"³⁴¹, בנים ובנות לומדי תורה ומקיימי מצוות — ילכו בראש לקראת משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רוסי³⁴²].

א' המסובים התחיל לנגן "כאָטש מי כודי",
ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי הם (יהודי
רוסיא) אינם "כודי" (דלים) ...!
אח"כ ניגן הרה"ת ר' בן-ציון שם-טוב עם
כל הקהל הניגון "מי אַרמיא אַדמורא".

(340) לך לך טו, יד.

(341) תהלים קיב, ב.

(342) כאשר הקהל התמהמה בבחירת הניגון
המתאים, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-
שחוק: עד שיתיישבו בדעתם — יבוא משיח.